

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Sociální práce

Studijní obor: Penitenciární péče

POSTOJ VEŘEJNOSTI K BEZDOMOVECTVÍ PUBLIC ATTITUDES TO HOMELESSNESS

Bakalářská práce: 12-FP-KSS-4025

Autor:

Klára MORCHOVÁ

Podpis:

.....

Vedoucí práce: Mgr. Zdeněk Kovařík

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
66	10	0	19	22	1+1CD

V Liberci dne: 23. dubna 2013

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Klára Morchová
Osobní číslo: P10000814
Studijní program: B7508 Sociální práce
Studijní obor: Penitenciární péče
Název tématu: Postoj veřejnosti k bezdomovectví
Zadávající katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl bakalářské práce: Bezdomovectví - jeho charakteristika, příčiny a druhy pomoci.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, práce s odbornými texty. Příprava průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat. Spolupráce, konzultace s vedoucím diplomové práce.

Metody: Dotazník.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

GOODYER, Paula, 2001. Drogy + teenager. 1. české vydání. Praha: Slovanský dům. ISBN 80-86421-44-9.

KALINA, Kamil et al., 2003. Drogy a drogové závislosti 1. díl: mezioborový přístup. 1. vyd. Praha: Úřad vlády ČR. ISBN 80-86734-05-6.

NEŠPOR, Karel, CSÉMY, Ladislav, 1998. Problémy s návykovými látkami ve školním prostředí: Časná a krátká intervence. Praha: Sportpropag.

NEŠPOR, Karel, 2001. Vaše děti a návykové látky. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-515-6.

RIESEL, Petr, 1999. Lesk a bída drog: praktická příručka pro mládež, rodiče a pedagogy. Olomouc: Votobia. ISBN 80-7198-348-9.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Zdeněk Kovařík

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: 1. dubna 2012

Termín odevzdání bakalářské práce: 26. dubna 2013

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

doc. PaedDr. PhDr. Ilona Pešatová, Ph.D.

vedoucí katedry

V Liberci dne 23. dubna 2012

Čestné prohlášení

Název práce: Postoj veřejnosti k bezdomovectví
Jméno a příjmení autora: Klára Morchová
Osobní číslo: P10000814

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložila elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedla jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 23. dubna 2013

.....

Poděkování

Na tomto místě bych velice ráda poděkovala vedoucímu práce panu Mgr. Zdeňkovi Kovaříkovi za hodnotné rady, náměty, jeho vzácný čas a odborné vedení při tvorbě této práce.

Zároveň bych velice ráda poděkovala rodině, kolegyním a kamarádům za jejich ochotu poradit, trpělivost a především podporu po dobu studia.

Název bakalářské práce: Postoj veřejnosti k bezdomovectví

Jméno a příjmení autora: Klára Morchová

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2012/2013

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Zdeněk Kovařík

Anotace

Bakalářská práce se zabývá příčinami bezdomovectví, charakteristikou bezdomovců a druhy pomoci bezdomovcům v České republice. Jejím cílem je zjistit informovanost a postoj veřejnosti k problematice bezdomovectví.

Teoretická část se věnuje základnímu vymezení pojmů bezdomovec, bezdomovectví. Dále popisuje formy a příčiny vzniku bezdomovectví. Přibližuje pohled veřejnosti na bezdomovectví, prevenci a možnosti sociální pomoci bezdomovcům.

Praktická část přinesla odpovědi na otázky týkající se postoje obyvatel Liberce k bezdomovectví, jakožto závažnému sociálnímu problému. Formou dotazníku byly zjištěny a následně vyhodnoceny informace od osmdesáti respondentů.

Klíčová slova: bezdomovec, bezdomovectví, formy bezdomovectví, profily bezdomovců, sociální služby, prevence bezdomovectví

Title of the Bachelor Thesis: Public Attitudes to Homelessness

Name and Surname of the author: Klára Morchová

Academic year of submission of the Bachelor's thesis: 2012/2013

Supervisor of the Bachelor's thesis: Mgr. Zdeněk Kovařík

Annotation

Bachelor thesis deals with the causes of homelessness, characteristics of homeless people and types of assistance to homeless people in the Czech Republic. Its purpose is to find public awareness and perceptions of the issue of homelessness.

The theoretical part deals with basic definitions of the terms homeless, homelessness. It also describes the forms and causes of homelessness origin. Approximates the public image of homelessness, prevention and opportunities of social help the homeless.

The practical part has brought answers to questions about Liberec population attitudes to homelessness as a serious social problem. Informations from eighty respondents were identified and subsequently evaluated by questionnaire form.

Key words: homeless, homelessness, homelessness forms, profiles of the homeless people, social services, homelessness prevention.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 VYMEZENÍ POJMŮ.....	13
1.1 Bezdomovectví, bezdomovství	13
1.2 Bezdomovec	15
2 FORMY BEZDOMOVECTVÍ.....	16
2.1 Zjevné bezdomovectví.....	16
2.2 Skryté bezdomovectví	17
2.3 Potenciální bezdomovectví	17
3 PŘÍČINY BEZDOMOVECTVÍ.....	19
3.1 Faktory subjektivní (vnitřní)	21
3.2 Faktory objektivní (vnější).....	21
3.3 Kvalitativní rozdíly bezdomovectví u žen a mužů.....	21
4 OSOBNOST BEZDOMOVCE V ČR.....	22
4.1 Profily bezdomovců z hlediska věku.....	22
4.2 Profily bezdomovců z hlediska pohlaví a národnosti.....	23
4.3 Profily bezdomovců z hlediska zdraví.....	24
4.4 Profily bezdomovců z hlediska schopností.....	25
4.5 Profily bezdomovců z hlediska potřeb	26
5 POHLED VEŘEJNOSTI NA BEZDOMOVECTVÍ.....	27
6 FORMY POMOCI LIDEM BEZ DOMOVA.....	30
6.1 Sociální služby určené pro bezdomovce.....	30
6.1.1 Sociální služby preventivní	30
6.1.2 Sociální služby zaměřené na naplnění základních potřeb.....	31
6.1.3 Sociální služby zaměřené na reintegraci a soběstačnost.....	32
6.1.4 Terénní práce	32
6.2 Orgány a organizace zabývající se problematikou bezdomovectví	32
6.3 Sociální zařízení pomáhající bezdomovcům	33
6.3.1 Nízkoprahová denní centra.....	33
6.3.2 Noclehárny	34
6.3.3 Azylové domy	34
6.3.4 Domy na půl cesty	35
6.4 Organizace pomáhající bezdomovcům.....	35
6.4.1 Armáda spásy	35
6.4.2 Naděje	35
6.4.3 Sdružení Česká katolická charita.....	36
6.4.4 Sdružení Emauzy ČR.....	36
6.4.5 Sdružení Nový prostor	36
7 PREVENCE BEZDOMOVECTVÍ.....	37

II.	PRAKTICKÁ ČÁST.....	38
8	ÚVOD K PRŮZKUMU.....	39
8.1	Cíl průzkumu.....	39
8.2	Předpoklady průzkumu.....	39
8.3	Použité průzkumné metody.....	39
8.3.1	Dotazník.....	40
8.4	Vzorek respondentů.....	41
9	ZHODNOCENÍ PRŮZKUMU.....	42
9.1	Výsledky průzkumu.....	42
9.2	Ověření předpokladů průzkumu.....	58
	ZÁVĚR.....	59
	NÁVRH OPATŘENÍ.....	62
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	63
	SEZNAM PŘÍLOH.....	66
	Příloha A – Dotazník.....	67

ÚVOD

Politický režim po roce 1989 přinesl změny, které se dotkly každého občana naší republiky. Podnikaví a schopní lidé využívají změnu k užitku svému i celé společnosti. Žijí zde však i lidé, kteří se změně politického klimatu nedokáží přizpůsobit nebo jej nechápou.

Tématem předkládané bakalářské práce je problematika bezdomovectví. Počet bezdomovců se začal po roce 1989 prudce zvyšovat. Štěchová a kol. za hlavní příčiny nárůstu bezdomovců po roce 1989 považuje zrušení trestnosti příživnictví, migraci zahraničních obyvatel, příchod uprchlíků, propouštění vězněných osob, amnestie. Bez domova se ocitají i lidé takzvaně nepřizpůsobiví, kteří ztratili bydlení. Význam na zvyšujícím počtu bezdomovců má v té době i zrušení podnikových ubytoven (Štěchová a kol. 2008, s. 4).

Změny v oblastech politických, ekonomických a sociálních sebou nesou i nový fenomén zvaný bezdomovectví.

Bezdomovce můžeme potkávat zejména ve velkých městech. Nejvyšší počet bezdomovců je zaznamenán v Praze, ale není snad obyvatele Liberce, který by se s bezdomovci na ulici nesetkal. Téma bakalářské práce jsem si nezvolila náhodně. Jelikož se mé bydliště nachází v centru města Liberce, kde se osoby bez domova pohybují nejvíce, vídám je každodenně. Problematika bezdomovectví mi není lhostejná, proto snoubím svůj osobní zájem o danou problematiku s užitečností, kterou tato práce pod názvem „Postoj veřejnosti k bezdomovectví“ přinese.

Cílem bakalářské práce je charakterizovat bezdomovectví, jeho příčiny, popsat druhy pomoci a zmapovat názory veřejnosti k bezdomovectví. Pojmů a jejich vymezení spojených s bezdomovectvím, jak uvádí Prudký, Šmídová, je mnoho. Můžeme mezi ně zařadit pojmy „sociální vyloučení“, „nepřizpůsobivost“, „chudoba“, „deviace“, „nezaměstnanost“, „špatné hospodaření s finančními prostředky“, „tržní politika vlastníků bytů“ (Prudký, Šmídová 2011, s. 19).

Bakalářská práce vychází z předpokladu, že bezdomovectví představuje v České republice závažný sociální problém. Situace bezdomovců je spojena s všeobecně narůstající bezohledností, sobectvím, nedostatkem záchranných sociálních sítí, sociální péčí, zdravotní péčí, postpenitenciární péčí či péčí o jedince, kteří jsou propuštěni z dlouhodobých nemocničních pobytů (Prudký, Šmídová 2011, s. 19).

Předmětem bakalářské práce je zjistit postoj obyvatel Liberce k problematice bezdomovectví.

Předkládaná bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou.

Teoretická část čerpá zejména z odborných pramenů a literatury. Zabývá se vymezením základních pojmů souvisejících s danou problematikou, formami bezdomovectví, příčinami bezdomovectví, podrobně popisuje charakteristiku bezdomovců a druhy pomoci bezdomovcům.

Předpoklady a položky uvedeny v bakalářské práci byly ověřeny v praktické části pomocí provedeného průzkumu, metodou dotazování, technikou dotazníku a následně vyhodnoceny formou tabulek a grafů.

Praktické části se zúčastnilo 80 respondentů, kteří jsou obyvateli Liberce. Vzorek respondentů je totožný z hlediska pohlaví - žen (40), mužů (40).

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ POJMŮ

Následující kapitola vymezí pojmy bezdomovectví, bezdomovství a bezdomovec. Jejím hlavním cílem je vytvoření představy, jak rozmanitý je pohled různých autorů na problematiku bezdomovectví.

1.1 *Bezdomovectví, bezdomovství*

Pojmy bezdomovectví a bezdomovství jsou synonyma. Přikláním se k používání pojmu bezdomovectví, které je odvozeno od slova bezdomovec, a ve své práci jej budu používat.

Z psychosociálního hlediska, jak uvádí Vágnerová, bezdomovectví znamená určitý způsob života. Nelze jej chápat pouze ve spojitosti s bydlením. Bydlení nemusí vždy znamenat domov. Domov znamená místo, kam se vracíme nejen proto, že se máme kam vrátit, ale zejména proto, že v něm žijí lidé, kteří jsou nám ať již z jakéhokoliv důvodu blízcí.

Změnu života přijali ti lidé, kteří mají zásadně změněnu osobnost, a tudíž nejsou schopni plnit nároky společnosti. Bezdomovectví nemusí vždy znamenat volbu jedince, ale může znamenat sociální pád, se kterým není schopen se vyrovnat. Výsledkem je ztráta životních rolí a prestiže spojená s generalizovaným psychosociálním pochybením.

Nejčastěji je bezdomovectví následkem procesu pomalého sociálního propadu a odevzdání hledat nové, lepší varianty než dobrovolnou volbou jedince (Vágnerová 2008, s. 748).

Marešův pohled na bezdomovectví je založen na neschopnosti lidí bez domova podílet se na způsobu života, kterým žije většinová společnost. V bezdomovectví tudíž vidí více než jen nouzi a chudobu (Mareš 1999, s. 58 In Vágnerová 2008, s. 748).

Definice Mareše mi není blízká, jelikož zastávám názor, že každý jedinec je osobnost a se způsobem života většinové společnosti se nemusí, ať již z jakéhokoliv důvodu, ztotožňovat. Zároveň někteří jedinci nemusí zvládat nároky života většinové společnosti, například z důvodu postižení či duševní nemoci a snadno se proto propadnou až na dno společnosti.

Bezdomovectví považují manželé Hartlovi za situaci jedince, který nemá státní příslušnost, a tudíž nevyužívá výhod či ochrany žádného státu. Rovněž definují bezdomovectví jako situaci jedince, který je bez bydliště, přespává na různých místech mimo domov, je často duševně nemocný nebo závislý na alkoholu nebo omamných látkách (Hartl, Hartlová 2010, s. 63).

Bezdomovectví z pohledu sociologů znamená součást sociálního procesu, následek ekonomické a sociální moci, směřující k sociálním strukturám, jakými jsou trh s byty, trh práce, rodinné struktury, vzdělávání a další.

Bezdomovství je relativní. Relativní k obecným normám a podmínkám společnosti (Hradečtí 1996, s. 34).

Organizace FEANTSA¹ definuje bezdomovství ve třech rovinách:

První z nich představuje jedince žijící v nejrůznějších typech institucí, aniž by v nich žít chtěli, jelikož nemají kam jít

Další skupinu tvoří ti lidé, kteří bydlí, ale o bydlení mohou z jakéhokoliv důvodu kdykoliv přijít

Třetí skupinu tvoří lidé žijící v podřadném (dle EU jde o bydlení bez sanitárního zařízení, zázemí), nebo náhradním bydlení (Sborník 1998, s. 19, 20).

Bezdomovectví je sociálně patologickým fenoménem, forma sociálního vyloučení spojována s negativními společenskými jevy, jakými jsou *děťství v problémové rodině, nízká úroveň vzdělanosti, problémy na trhu práce, dlouhodobá nezaměstnanost, kontakt s problémovými jedinci a okolím, ve kterém se vyskytuje zločinnost, alkoholismus a jiné závislosti* (Štěchová a kol. 2008, s. 5).

¹ FEANTSA – Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci se sídlem v Bruselu, představuje nejvýznamnější instituci pracující v oblasti bezdomovectví. Vznikla v roce 1989 s hlavním cílem prevence a odstraňování bezdomovectví na evropské úrovni.

1.2 *Bezdomovec*

Před rokem 1989 slovo bezdomovec v naší republice neexistovalo. Všichni občané museli pracovat nebo se zdržovat v místě trvalého bydliště, a pokud tak nečinili, byli trestáni. Změnu přinesl až rok 1989.

Velikost fenoménu bezdomovců nelze podcenit. Je nutno myslet i na osoby, které žijí v nebezpečí znamenajícím ztrátu dosahu veřejných či sociálních služeb, hlad, chudobu, nemoci, populační nevyrovnanost, zaměstnání a bydlení, pro značnou část obyvatel nedosažitelné. Na okraj společnosti se mohou jedinci propadnout i díky negramotnosti, nízkému vzdělání, nestabilnímu společenskému a rodinnému životu.

Česká literatura i veřejnost se kromě výrazu bezdomovec setkává s výrazy člověk bez domova, člověk na ulici či osoba bez přístřeší. Pro to, aby našli alespoň kousek místa pro odpočinek či spánek, musí často improvizovat. Střechu nad hlavou jim nahrazují sklepy, výměníky, domy určené k demolici. Pohybují se z místa na místo, na veřejných prostranstvích, v ulicích, na nádražích převážně velkých měst, kde očekávají lepší uspokojení životních podmínek.

Definovat bezdomovce jako někoho, kdo nemá svůj domov nebo byt, potýká se se spleť nejrůznějších problémů, které chce někdy řešit pomocí sociálních pracovníků či dobrovolných organizací, by bylo, jak uvádí manželé Hradečtí, nedostačující a zkreslené. Definice totiž zcela opomíjí skryté a potenciální bezdomovce (Hradečtí 1996, s. 34–36).

Z mého pohledu má snad nejvýznamnější podíl na situaci člověka bez domova absence primární skupiny představující rodinu v období útlého dětství. Děti bez rodiny, procházející nezřídka několika ústavními zařízeními, mají větší pravděpodobnost než děti z úplných rodin, že se z nich v budoucnu bezdomovci stanou. Jejich vstup do samostatného života podporuje Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, §58 v podobě Domů na půl cesty, ale tato zařízení jsou v nedostačujícím počtu.

Podobný problém mohou mít děti, které sice v rodině žijí, ale tato rodina je nefunkční. Význam v nefunkční rodině sehrává spíše alkohol, drogy, psychická porucha některého z rodičů, týrání či zneužívání dětí nebo matky.

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách definuje bezdomovce jako jedince bez přístřeší nebo jedince, kteří se dostali do nepříznivé sociální situace znamenající mimo jiné i ztrátu bydlení. Sociální oblast zařazuje bezdomovce do skupiny občanů společensky nepřizpůsobivých. Označení i zařazení samo o sobě svádí k negativnímu hodnocení lidí bez domova. Stigma bezdomovce je zatíženo negativními vlastnostmi a cesta zpět je předem ztížena (Štěchová a kol. 2008, s. 21).

2 FORMY BEZDOMOVECTVÍ

Pojmenování a definování jakékoliv problematiky je důležité, zejména pokud chceme nalézt řešení účinné formy pomoci. V případě klasifikace bezdomovectví není jeho vymezení základních forem zcela jednoduché. Za každým jednotlivcem se ukrývá jiný životní příběh. Nejčastější je dělení do tří forem bezdomovectví.

2.1 Zjevné bezdomovectví

Tvoří nejviditelnější skupinu bezdomovců, která přespává na nádražích, ulicích, pod mosty a na veřejném prostranství. Většinová společnost je často pozná na první pohled. Jsou špinaví, zapáchají, mnohdy mají u sebe v taškách veškeré věci, které vlastní. Větší část z nich vyhledává ubytování v azylových domech, noclehárnách zřízených městy či charitativními organizacemi. Ostatní dávají přednost svobodě a nevyhledávají pomoc žádnou (Hassová 2005, s. 11).

Zvláštní skupinu zjevných bezdomovců tvoří takzvaná „nádražní populace“. Již z historie víme, že nádraží byla oblíbenými místy tuláků. V současnosti zde bezdomovci vyhledávají odpočinek a možnost setkání s ostatními opuštěnými. Manželé Hradečtí vysvětlují přitažlivou moc nádraží přeměnou Maslowovy pyramidy potřeb člověka. Zde jsou základní lidské potřeby - potrava, voda, kyslík, spánek - nahrazeny nádražními stánky s jídlem, odpadky, teplem, hygienickými zařízeními a střechou nad hlavou (Hradečtí 1996, s. 37–40).

2.2 Skryté bezdomovectví

Skupina skrytých bezdomovců se snaží svou situaci a problémy skrývat. Přespávají na místech pro většinovou společnost nepřijatelných, například v opuštěných sklepech, domech připravených k demolici, vracích automobilů, kontejnerech. Odmítají sociální služby a charitativní organizace. Pouze na krátkou dobu převážně v zimních měsících se obracejí s žádostí o pomoc s ubytováním, jaká je poskytována bezdomovcům zjevným. Skupinu skrytých bezdomovců tvoří velká část žen, které si jsou schopny na krátkou dobu opatřit ubytování u někoho jiného, například formou náhodné známosti.

Manželé Hradečtí upozorňují na fakt, který vyplývá ze statistik, že čtrnáct dnů strávených na ulici či nádraží vtiskne člověku stigma hostility a deprivace.

2.3 Potenciální bezdomovectví

Skupinu tvoří populace, která má sice střechu nad hlavou, ale žije v nuzných, nejistých podmínkách zchátralých, zdravotně závadných bytů, domech určených k demolici, holobytech či sociálních bytech, nájmech.

Řadíme sem i jedince s rodinnými problémy, problémy osobního charakteru, s těžkostmi si ubytování udržet.

Ohroženou skupinu potenciálních bezdomovců mohou tvořit i další čtyři skupiny osob. První z nich jsou adolescenti, hledající nezávislost ve čtvrtích velkých měst. Druhou skupinu mohou tvořit chovanci dětských domovů, kteří opouštějí ústavní péči a nemají kam jít. Do třetí skupiny řadíme osoby, opouštějící psychiatrické léčebny, které trápí pocit samoty a sociálního vyloučení. Čtvrtou skupinu tvoří vězni propuštění z výkonu vazby nebo trestu odnětí svobody, kteří za dobu pobytu ve vězení ztratili rodinné zázemí (Hradečtí 1996, s. 36–41).

Z uvedených vymezení je patrné, že být bezdomovcem neznamena být pouze „viděn na ulici, být otrhaný, špinavý či zapáchající, nemít střechu nad hlavou“. Skupinu bezdomovců z dané typologie tvoří i ti, kteří si svou situaci prozatím nepřiznávají nebo neuvědomují a z pohledu veřejnosti jsou skryti.

Já osobně nepovažuji v literatuře uvádějící ohroženou skupinu obyvatel, žijících v nájmech, za potenciální bezdomovce. Situace na trhu s byty je v současné době zejména pro mladé lidi komplikovaná. Pořídit si vlastní bydlení znamená zadlužit sebe a často i osoby blízké nebo ručit nemovitostí samou. To znamená, mít sice bydlení, ale při nemožnosti splácet o něj přijít. Pokud osoby žijící v nájmech pracují, nepovažuji jejich situaci za ohrožující.

Vágnerová uvádí, že absence zaměstnání způsobuje typické psychické, somatické a sociální reakce. Nezaměstnaní lidé ztrácejí sociální role, společenské postavení a naopak získávají podřadný status a omezené výhody. Nezaměstnanost zatěžuje nejen jedince samotného, ale i jeho rodinu. Společnost zaujímá k nezaměstnanému negativní postoj, který jedince zatěžuje, což může způsobit rozpad rodiny. Ztráta sociální role může vést až k bezdomovectví (Vágnerová 2008, s. 756).

Česká verze Evropského členění typologie ETHOS², která vychází z měřítek Evropské unie, rozlišuje čtyři kategorie bezdomovců.

Lidé bez střechy (rooflessness) – přežívající venku, občasně v noclehárně

Lidé bez bytu (houselessness) – dočasně přespávající v ubytovnách pro bezdomovce, v pobytových zařízeních pro ženy, ubytovnách pro migranty, lidé opouštějící instituce, lidé pobírající podpory na bydlení

Lidé v nejistém bydlení – ohrožení vystěhováním, domácím násilím, v bytech bez právního nároku

Lidé v nedostatečném bydlení – žijící v bytech provizorních, nestandardních, přeplněných, chatrčích, boudách (Štěchová a kol. 2008, s. 23).

Typologie ETHOS koresponduje s velikostí problematiky bezdomovectví v České republice. Zahrnuje osoby sociálně vyloučené i osoby sociálním vyloučením ohrožené.

² ETHOS – typologie bezdomovectví vyvinuta Evropskou federací národních sdružení pracujících s bezdomovci FEANTSA. Typologie vytvářena od roku 2005 – 2007 s cílem sběru dat, sloužící měnové politice, sdělovacím prostředkům, diskusi. Klasifikace pokrývá veškeré životní situace, formy bezdomovectví v České republice.

Jako poslední z možných dělení forem bezdomovectví si uvedeme dělení autorů Koukolíka a Drtilové. Ti třídí bezdomovce z hlediska časového, geografického a typologického. Popíšeme si zde hledisko časové, jelikož hledisko geografické a typologické je obdobné typologii ETHOS. Časové hledisko:

Bezdomovci chroničtí – zejména duševně nemocní lidé, žijící venku nebo v některém typu útulku

Bezdomovci epizodičtí – převážně mladí lidé, těžce zvládnutelní, kteří střídají život na ulici s životem doma

Bezdomovci přechodní – jedinci duševně zdraví, ocitající se na ulici z důvodu náhlé situační krize (Koukolík, Drtilová 2002, s. 305).

3 PŘÍČINY BEZDOMOVECTVÍ

Příčiny ztráty domova, které činí z jedince bezdomovce, jsou, jak již vyplývá z textu, značně různorodé a individuální. Co je hlavní nebo nejfrekventovanější příčinou bezdomovectví, bychom hledali nesnadno. Důvodem by byl individuální výčet příčin bezdomovectví, které jsou způsobeny různorodou škálou životních událostí či krizí, vedoucích až k sociálnímu vyloučení.

Důvod, proč tedy hledat příčiny neboli faktory bezdomovectví, vysvětluje Štěchová a kol. Poznatky o příčinách bezdomovectví tvoří předpoklad pro adekvátní prevenci (Štěchová a kol. 2008, s. 34). Pouhé odstraňování následků se totiž jeví jako značně neefektivní.

Pokud hovoříme o faktorech, lze toto označení bez rozlišení nazvat rovněž spouštěči. Nelze totiž jednoznačně rozlišit hranici mezi pojmy: podmínka, spouštěč, příčina jevu. Navzájem se prolínají a doplňují.

Za původem bezdomovectví je nutno hledat složitou situaci, protkanou navzájem řadou rizikových faktorů. Prapočátkem problému mohla být situace v rodině, která nedostatečně plnila svou funkci. Omezování dítěte v sociálním rozvoji, násilí v rodině, vliv alkoholismu a jiných omamných látek, znamenají negativní vzorce chování, které vedou k neschopnosti jedince řešit svou situaci v budoucnosti.

Situaci vedoucí k bezdomovectví může způsobit i opuštění některého typu ústavní výchovy snoubící se s absencí rodiny, nedostatkem sociálních kontaktů, nedostatečným vzděláním.

Důvody situace sociálního jevu bezdomovectví vidí Vágnerová složitější. Situaci napomáhají nejen faktory ekonomické, nezaměstnanost a nárůst chudoby, bezpochyby však mají na situaci značný podíl. Hovoří o komplexním handicapu v oblasti psychické, somatické a sociální.

Příčiny bezdomovectví popisuje Vágnerová v těchto rovinách:

Neexistence nebo dysfunkčnost primární rodiny – poměry, ve kterých byly děti vychovávány v nezájmu, podceňování nebo násilí. Z rodiny utíkaly nebo se toulaly. Podmínky rodiny byly špatné po materiální i finanční stránce.

Rozdílné sociální zkušenosti – dlouhodobé pobyty v institucích typu ústavní výchovy či léčby, pobyty ve věznicích, pozměňující chování a standardní návyky.

Absence sociálního zázemí – rodinu jedinci buď nezaložili, nebo se jim rozpadla z důvodu neschopnosti plnit její požadavky.

Omezené kompetence – důvodem může být nedostatek vrozených dispozic nebo získané problémy. Může se jednat o poruchy osobnosti, mentální retardaci, důsledek dlouhodobého užívání alkoholu či drog. Duševně nemocní lidé často po propuštění z léčen selhávají v sociální oblasti, což má za následek zvyšování nestandardních způsobů chování.

Kumulace různých zátěží – jedná se o kombinaci většího počtu uvedených faktorů. Účinná pomoc těmto jedincům by znamenala pomoc v době, která pro ně představuje zásadní mezník (Vágnerová 2008, s. 749, 750).

Uvedené faktory a příčiny vedoucí k bezdomovectví znamenají pouze výčet některých z nich. V následujících podkapitolách uvedeme další možné faktory, které popisují manželé Hradečtí. Věnují se rovněž odlišným příčinám bezdomovectví u žen a mužů.

3.1 Faktory subjektivní (vnitřní)

Faktory materiální – ztráta bydlení, zaměstnání, nízké příjmy, zadluženost, smrt živitele rodiny a další

Faktory vztahové – problémy v rodině, narušení partnerských vztahů, vztahů mezi rodiči a dětmi, násilí v rodině, znásilnění či zneužívání, osamělost

Faktory osobní – duševní nebo tělesná choroba, mentální retardace, invalidita, závislosti, sociální nezralost

Faktory institucionální – propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, ústavu, opuštění dětského domova

3.2 Faktory objektivní (vnější)

Faktory subjektivní ovlivňují faktory objektivní tím, že například invalidní občané nemají mnohdy rovné příležitosti, jaké mají občané zdraví. Náprava je možná pomocí sociální politiky státu a s ní spojeným zákonodárstvím.

Objektivní faktory působí zejména na zachování práv a principů rovných příležitostí, boj s vyloučením, s nezaměstnaností, dostupností vzdělání, zaopatření na nemoc a stáří.

3.3 Kvalitativní rozdíly bezdomovectví u žen a mužů

Obecně mezi příčiny bezdomovectví žen můžeme zařadit faktory vztahové. Zejména problémy v partnerských vztazích, častokrát doprovázené násilím, bývají zásadní příčinou bezdomovectví žen. Problémy řeší bydlením u rodičů, známých nebo přítele, aby předešly bezdomovectví zjevnému. Za alarmující je fakt, že u sebe často mívají své děti.

Naproti vztahovým faktorům bezdomovectví u žen bývají obvykle příčiny bezdomovectví u mužů materiální a osobní. V menší míře faktory vztahové a institucionální. Formy bezdomovectví mužů můžeme označit za více veřejné. Tímto důvodem je zejména fakt, že muži více demonstrují svou situaci nabízenými službami a veřejným předváděním (Hradečtí 1996, s. 43–45).

Všeobecně ženy navazují lépe vztahy a mají bohatší sociální síť. Z důvodu překonání krize se jsou schopny obrátit na někoho, kdo se o ně postará. Muži mají menší sklon navazovat kontakty a častěji se proto ocitají sami.

Matoušek vidí za objektivními faktory znamenajícími ztrátu domova zejména celkové klima ve společnosti. To zahrnuje například sociální politiku státu, bytovou politiku, politiku zaměstnanosti a postoj veřejnosti k menšinovým skupinám (Matoušek 2005, s. 317, 318).

4 OSOBNOST BEZDOMOVCE V ČR

Následující kapitola si klade za cíl získání lepšího vhledu a pochopení problematiky bezdomovectví. Odpovíme si v ní na otázky, které se týkají věku, pohlaví, národnosti, zdraví, schopností bezdomovců a jejich potřeb v České republice.

4.1 Profily bezdomovců z hlediska věku

Z dostupné literatury vyplývá, že počet osob bez domova není snadno zjištělný. Zapříčiňují to dvě skutečnosti. První z nich je ta, že údaje o bezdomovcích jsou nepřesné, jelikož zatím nebyla přesně vymezena definice bezdomovectví. Druhou skutečností je problém skrytého a potencionálního bezdomovectví a jeho podoba.

Informace o věkové struktuře bezdomovců v České republice jsou téměř nedostupné, což souvisí i s nesnadno zjištělným údajem počtu osob v České republice. Údaje o sčítání bezdomovců v Praze v roce 2004 hovoří o nejvíce zastoupené věkové kategorii bezdomovců ve věku od 25–60 let (73 % z 3096 osob). Lidí bez domova ve věkové hranici do 25 let věku bylo zjištěno 14 % a nejméně zastoupena byla skupina bezdomovců nad 60 let věku (9 %), ostatní nezjištěno (Závěrečná zpráva 2004 In Štěchová a kol. 2008, s. 24).

Pro porovnání uvádíme výsledky dvou analýz uskutečněných v pražských azylových domech.

První z nich ukazuje přijaté klienty Naděje, o.s. v letech 2001–2004. Zde je nejpočetněji zastoupena mladší věková skupina od 20–29 let věku (32,5 %) klientů. Klientů ve věku 30–39 let bylo 27 %, klientů 40–49 let 23 %, klientů 50–59 let věku 15 % a klientů nad 60 let věku 4 % (Prudký, Šmídová 2011, s. 72).

Druhá z analýz vychází z informací poskytovatelů služeb Praha, které uveřejnilo Centrum sociálních služeb Praha v roce 2004. Charakteristika z hlediska věku se téměř shoduje s údaji celopražskými. Nejvíce - 85 % bezdomovců - bylo zjištěno v produktivním věku 26–60 let. Do 25 let věku bylo zjištěno 6 % bezdomovců a nad 60 let 8 % bezdomovců, ostatní nezjištěno (Štěchová a kol. 2008, s. 25).

4.2 Profily bezdomovců z hlediska pohlaví a národnosti

Jak je již patrné z textu, muži v situaci bezdomovectví nesporně převažují. Tento fakt nám potvrzují i výsledky analýzy klientů Naděje, o.s., kdy z anamnestických údajů vyplývá, že pomoc střediska Praha využilo 88 % mužů a 12 % žen (Prudký, Šmídová 2011, s. 36).

Vágnerová počet bezdomovců mužů a žen uvádí v poměru 6 : 1. Upozorňuje však na skutečnost, že počet žen bezdomovkyň vzrůstá (Vágnerová 2008, s. 748).

Veřejnost odsuzuje dle manželů Hradeckých bezdomovectví žen daleko pronikavěji a intenzivněji než bezdomovectví mužů. Dokonce přirovnává pohled společnosti na ženy bez domova k malomocenství (Hradečtí 1996, s. 56).

Přehled národností bezdomovců mezi klienty o.s. Naděje ukazuje, že nejvíce zastoupenou národností byla s 86,2 % národnost česká. Slovenskou národnost tvořilo 8,6 % klientů. Klienti ostatních národností tvořili zbylá 5,2 %.

Zajímavým faktem vyplývajícím z analýzy je skutečnost, že Romové tvořili pouze 0,2 % celkového počtu klientů o.s. Naděje. Autoři Prudký, Šmídová vysvětlují tento stav tradičním strachem Romů přiznat svou národnost nebo zabráněním romské

komunity hlásit se jako klienti o.s. Naděje a tudíž využívat záchranou sociální sít' (Prudký, Šmídová 2011, s. 36–41).

Jedním z možných důvodů poměrně malého počtu Romů mezi bezdomovci je dle Štěchové a kol. soudržnost Romů. Cest a možných příčin bezdomovectví existuje mnoho a jsou různé. Propadu až na dno společnosti lze zabránit dobrými a pevnými sociálními vztahy a to zejména rodinnými a příbuzenskými. Mezi Romy zůstává soudržnost rodinných a příbuzenských vztahů na rozdíl od většiny majoritní společnosti poměrně velká. Tento fakt může zabránit Romům ocitnout se v situaci bezdomovectví, i když je jich poměrně značný počet nezaměstnaných a chudých (Štěchová a kol. 2008, s. 41).

4.3 Profily bezdomovců z hlediska zdraví

Podmínky, ve kterých bezdomovci přežívají, bývají nuzné a ubohé. Vlivy počasí, nezdravá životospráva, nemožnost dodržovat ani základní hygienické zásady, různé formy závislostí, to vše vede u bezdomovců ke zvýšenému riziku onemocnění.

Manželé Hradečtí konstatují, že 80–90 % bezdomovců, kteří vyhledávají pomoc, trpí zdravotními problémy, akutní nebo chronickou chorobou (Hradečtí 1996, s. 63).

Je však na místě rozlišovat zdraví fyzické a duševní. Průdková, Novotný ze zkušeností uvádí, že bezdomovci bývají po fyzické stránce převážně zdraví. U málokterého bezdomovce je příčinou jeho situace špatný fyzický stav. Naopak situací, která je přivedla až na dno společnosti, je zdraví duševní. Autoři uvádí až zarážející fakt, že bezdomovci, ačkoliv se pohybují v podmínkách pro mnohého člověka nepředstavitelných, netrpí běžnými chorobami, jakými jsou angína či chřipka. Absenci u bezdomovců mají i civilizační choroby, například diabetes, obezita.

Oslabené je však zdraví duševní. Značná část bezdomovců má psychiatrickou diagnózu nebo trpí závažnou poruchou osobnosti. Neurózy, deprese, závislosti a

psychózy představují největší problém. Duševní nemoci představují nejen příčinu bezdomovectví, ale jsou i jeho důsledkem.

Se sociálním vyloučením a bezdomovectvím souvisí nadužívání alkoholu a zneužívání drog. Jejich pomocí často řeší bezdomovci stres způsobený s nocováním na ulici, ale často jsou alkohol a drogy naopak příčinou bezdomovectví (Průdková, Novotný 2008, s. 20).

Vágnerová spojuje problém rizika předčasného úmrtí bezdomovců zejména právě s dlouhodobým požíváním alkoholu, drog, podchlazením v opilosti. Jako další faktory předčasného úmrtí jmenuje důsledky úrazu a celkové vyčerpání organismu (Vágnerová 2008, s. 754).

Koukolík, Drtilová uvádí údaje z průzkumů provedených v letech 1976–1989. Nejčastější duševní nemocí bezdomovců je schizofrenie v 16–32 %. Závislost na alkoholu a drogách kolísá mezi 9–50 %. Poruchy osobnosti se vyskytovaly u 7–71 % bezdomovců (Koukolík, Drtilová 1996, s. 222).

4.4 Profily bezdomovců z hlediska schopností

Schopnosti bezdomovce, jak uvádí Vágnerová, jsou většinou snižené. Nejsou se schopni poučit ze zkušenosti, neorientují se adekvátně ve společnosti a lepší způsob života je pro bezdomovce nezvladatelným úkolem. Často se chovají tak, jak jsou zvyklí, aniž by toto chování bylo vhodné. Neznají nebo neumějí prosadit svá práva.

Bezdomovcům chybí základní kompetence, které jsou potřebné k sociální adaptaci. Zátěž řeší spíše omezením jejích následků než vyřešením problému samotného. Volní vlastnosti mají jen omezeně rozvinuté. Nejsou schopni vytrvalosti, odolnosti či jednání za nějakým účelem. Rovněž schopnosti ovládání jsou sníženy.

Život, který bezdomovci žijí, je zjednodušením na stereotypní vegetování spojené s požíváním cigaret, alkoholu, drog. Většina bezdomovců není schopna zvládat ani základní požadavky a nároky společnosti. Mezi nejčastější obranné

reakce bezdomovce můžeme zařadit rezignaci a přežívání (Vágnerová 2008, s. 750, 751).

Mezi vnitřní handicapy bezdomovců můžeme z dlouholetých zkušeností Pěnkavy uvést například značně nízkou komunikativnost, malé sebevědomí, nezodpovědnost, problém přijímat autority, nepřírozenou lhavost (pseudofantastika), vyhozené emotivní reakce (hyperemotivita), častá sociální znevýhodnění, jakými jsou záznam v trestním rejstříku či stigma bezdomovectví (Pěnkava 2005 In Štěchová a kol. 2008, s. 40).

4.5 Profily bezdomovců z hlediska potřeb

Maslow dělí potřeby člověka na potřeby základní a metapotřeby. Pokud nejsou uspokojeny fyziologické ani psychologické potřeby, které spadají do potřeb základních, nelze očekávat od lidí bez domova uspokojení potřeb vyšších, tedy metapotřeb. Potřeby vyšší jsou výsledkem učení a lze mezi ně zařadit potřebu cti, pořádku, spravedlnosti, krásy, potřeby znát a umět (Maslow 1952 In Hradečtí 1996, s. 38, 39).

Bezdomovci mívají rozdílné a mnohdy neuspokojené potřeby. Vágnerová mezi typickým postojem lidí bez domova vidí postoj naučené bezmocnosti, který se vyznačuje apatií, rezignací a fatalismem.

Mezi nejvíce snížené potřeby bezdomovců uvádí Vágnerová čtyři skupiny potřeb.

Potřeba stimulace a získávání dalších zkušeností – pro bezdomovce neznamena nová zkušenost smysl, spíše jej obtěžuje a považuje ji za nežádoucí.

Potřeba citového vztahu, jistoty a bezpečí – absence citových vazeb a jistoty domova vyvolává v lidech bez domova v lepším případě sentimentalitu, v horším otupělost. Bezdomovci, kteří nikdy nepoznali kvalitní domov a neprožili spolehlivý vztah, jsou emočně deprivováni. Citové strádání trvající po delší období vede k vyhasnutí citu nebo je nahrazeno uspokojováním potřeb na nižší úrovni.

Některým bezdomovcům citovou vazbu člověka nahrazuje zvíře, zejména pes. Pes není kritický ani náročný a snadno se přizpůsobí životním podmínkám svého pána.

Potřeba seberealizace – nízké sebevědomí a sebeúcta znamená pro bezdomovce odevzdání se svému osudu. O nic neusilují a jsou schopni plnit pouze blízké cíle. Na situaci, ve které se lidé bez domova ocitli, většinou rezignují a neočekávají změnu.

Potřeba otevřené budoucnosti – bezdomovci nejsou schopni plánovat. O budoucnosti neuvažují, anebo se jim jeví jako nepříznivá. Žijí přítomností. Nejsou schopni žít jinak a to je jednou z příčin situace, ve které se nacházejí (Vágnerová 2008, s. 751, 752).

5 POHLED VEŘEJNOSTI NA BEZDOMOVECTVÍ

Reakce veřejnosti na bezdomovectví se obecně mohou řídit postoji každého jednotlivce.

Pospíšil reakce rozlišuje na:

Pasivní – lidem bez domova dáme peníze, když si o ně řeknou, zlobí nás to, ale alespoň máme klid nebo projevíme nezájem a jdeme dál...

Agresivní – neotravuj, zmiz nebo jednu chytneš...

Asertivní – bezdomovci nám jsou lhostejní, peníze jim dát nechceme, ale chceme si zachovat určitou rovnováhu, proto je oslovíme s cílem, aby šli pracovat jako my a ze situace se dostali sami (Pospíšil 1996, s. 83 In Haasová 2005, s. 23).

Veřejnost vnímá problematiku bezdomovectví rozdílným způsobem, převážně však negativně. Průdková, Novotný postoj společnosti přibližují na stupnici mezi dvěma extrémy. První se vyznačuje soucitem, který je ovlivněn zejména emocemi. Druhý extrém znamená nenávist či pohrdání osobami bez domova, často ovlivněný vlastní negativní zkušeností s jedinci z řad bezdomovců. Postoj laické veřejnosti se většinou nezakládá na racionalitě a věcnosti.

Záporný pohled na problematiku bezdomovectví umocňují média, která tuto složitou problematiku prezentují takřka vždy jednostranně.

Způsob života bezdomovců se vymyká chápání majoritní společnosti, která bezdomovce převážně odmítá, pohrdá jimi nebo jí jsou lhostejní. Tento postoj má spojitost i s atribuční chybou. Ta přičítá úspěchy druhých náhodě, kdežto úspěchy vlastní znamenají naše schopnosti, pečlivost, vytrvalost, píli. Naopak neúspěchy druhých přisuzujeme jejich neschopnosti či lenosti a neúspěchy vlastní nepříznivým podmínkám (Průdková, Novotný 2008, s. 25, 26).

Dle Matouška mají nevšímavý a nepřátelský postoj veřejnosti k bezdomovcům za příčinu shodné chování bezdomovců k veřejnosti i k sobě samým (Matoušek 2008, s. 32).

Převažující odmítavý postoj veřejnosti k bezdomovcům i samotné problematice bezdomovectví je dle Mareše jednou z příčin situace, ve které se bezdomovci nacházejí.

Ohrožení jedinců sociálním vyloučením může být důsledkem následujících faktorů nebo jejich kombinací:

Majoritní společnost odmítá integrovat jedince nebo skupiny a to na základě kulturní, náboženské či jiné odlišnosti

Na základě odmítání některých jedinců nebo skupin jedinců vzniká hranice odlišující se územně, kulturně či jazykově

Rozdílné osobnostní charakteristiky vylučovaných osob zahrnující nízkou úroveň vzdělání, sociálního a ekonomického kapitálu nebo jejich nesouměrnost při srovnání s majoritní společností. Někteří jedinci považují odlišné osobnostní charakteristiky za důsledek osobnostních defektů a nemorálnosti, jiní za důsledek blokace rovných příležitostí

Strukturální faktory související i s hodnotami jedince bránící v integraci do majoritní společnosti zahrnující lokální trh práce, na který jsou vylučované osoby odkázány, špatnou občanskou vybavenost územních celků či nekvalitní životní prostředí.

Jmenované faktory posilují nesoudržnost společnosti a v obecné rovině vedou k neschopnosti naplňování základních lidských práv (Mareš 2005 In Prudký, Šmídová 2011, s. 20, 21).

Výsledky ankety občanského sdružení Naděje v roce 1993 a později v roce 1996 poskytují odpovědi na otázky týkající se názorů veřejnosti na bezdomovce. Otázky v anketách měly podobné znění a přinesly i podobné výsledky.

S výsledky ankety nás seznamují manželé Hradečtí. Zajímavá je skutečnost, že na anketu byla ochotna odpovídat pouze čtvrtina dotazovaných.

V roce 1993 viděla nejčastěji veřejnost bezdomovce jako flákače, opilce, kriminální živly, zloděje anebo ty, co spí na nádražích. O tři roky později veřejnost viděla bezdomovce jako kriminální delikventy a třetina dotazovaných nedovedla posoudit.

Na otázku, jak se člověk může stát bezdomovcem, nejčastěji dotazovaní odpovídali shodně v obou anketách, že se jim nechce pracovat.

Poslední zjišťovanou otázkou bylo řešení situace bezdomovectví. Odpovědi na obě ankety se opět shodovaly a dotazovaní by lidi bez domova nejčastěji zavřeli nebo by přenechali zodpovědnost policii (Hradečtí 1996, s. 11–13).

Průdková, Novotný pro úplnost zmiňují skupinu lidí, kteří jsou ochotni bezdomovcům rozdat značnou část svého majetku, poskytovat jim stravu či nocleh nebo se nechat bezdomovci dokonce vydírat. Mezi nejsilnější motivy uvádí hlubokou křesťanskou víru, své špatné svědomí nebo bezbřehý altruismus. Takovou pomoc však považují autoři za kontraproduktivní (Průdková, Novotný 2008, s. 27).

Dle Matouška mají nevšimavý a nepřátelský postoj veřejnosti k bezdomovcům za příčinu shodné chování bezdomovců k veřejnosti i k sobě samým (Matoušek 2008, s. 32).

6 FORMY POMOCI LIDEM BEZ DOMOVA

6.1 Sociální služby určené pro bezdomovce

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách zahrnuje sociální služby základní, odborné sociální poradenství, služby sociální prevence a služby sociální péče. Sociální služby nabízí ve formě pobytové, ambulantní či terénní v zařízeních sociálních služeb (Zákon č. 108/2006 Sb.).

Základem sociální práce je pomoc klientovi v jeho situaci. Nutno si však uvědomit, že pomoc musí klient chtít. Jen on sám ví, jakého cíle jakým způsobem může dosáhnout. To platí i pro práci s bezdomovci. Bezdomovcům je často nabízena pomoc, o kterou nestojí nebo před kterou spíše utíkají.

Pomoc bezdomovcům by se měla zaměřit zejména na odstraňování nesourodých příčin bezdomovectví. Matoušek jako prioritní pomoc lidem bez domova vidí v preventivních programech, zabezpečení sítě nejrozličnějších specializovaných služeb a efektivní spolupráci mezi organizacemi poskytujícími pomoc bezdomovcům.

6.1.1 Sociální služby preventivní

Hlavním úkolem sociálního poradenství je vést klienty k soběstačnosti. Mnozí lidé bez domova se ocitli ve své situaci, protože neznají dostatečně svá práva a povinnosti. Nerozumí požadavkům společnosti, které jsou na ně kladeny. Je pro ně obtížné jednat s úředníky, nevědí, na co mají nárok nebo kde ho uplatnit.

Sociální poradenství pomáhá tam, kde úředníci nejsou schopni nebo ochotni srozumitelně poradit klientovi o nabízených službách a jeho nárocích. Současný legislativní systém a složité úřední postupy orientaci a reintegraci lidí bez domova spíše zhoršují (Matoušek 2005, s. 320).

V pomoci bezdomovcům se uplatňuje sociální poradenství základní i odborné.

Základní sociální poradenství – předává informace týkající se nároků, služeb a možností vyplývajících ze systému sociální ochrany občana nebo systému zajišťujícího zaměstnanost.

Odborné sociální poradenství – poskytuje konkrétní, přímou pomoc a praktické řešení problému. Zaměřuje se na příčinu, rozsah a možnosti řešení (Matoušek 2003 In Matoušek 2005, s. 321).

Základ efektivní pomoci vidí Matoušek v její dostupnosti. Poradenství zacílené na bezdomovce je v ČR poskytováno bezplatně v občanských poradnách či nízkoprahových kontaktních centrech organizací poskytující pomoc bezdomovcům. Ve velkých městech, kde bezdomovci vytváří skupiny podobné uzavřeným komunitám, se informace šíří vzájemnou komunikací členů skupiny. Osvědčila se také spolupráce s úřady, zejména úřady práce a referáty sociálních věcí, které odkazují klienty na poradenská centra či poskytují informační brožury.

6.1.2 Sociální služby zaměřené na naplnění základních potřeb

Pokud se jedinec ocitne bez domova, potřebuje primárně uspokojit základní životní potřeby, jakými jsou teplo, místo k odpočinku, jídlo, ošacení, hygiena, základní lékařská péče. Jestliže je člověk vyčerpaný a zanedbaný, má jen mizivou šanci při hledání zaměstnání či důstojném jednání s úřady.

Z hlediska funkčnosti a efektivity je žádoucí, aby se služby zacílené na uspokojení základních potřeb nacházely na jednom místě nebo v bezprostřední blízkosti. Převážná část organizací pracujících s bezdomovci provozuje jídelnu, poskytuje základní hygienické potřeby, zapůjčuje koupelnu a umožňuje výběr čistého ošacení.

Potřebným se také ukazuje provoz ordinací praktických lékařů v rámci kontaktních center, jelikož bezdomovci nejsou žádoucími pacienty klasické zdravotní péče a to z důvodu absence osobních dokladů či zdravotního pojištění.

Člověku se může zdát výčet základních potřeb poněkud banální, ale je třeba si uvědomit, že pro lidi bez domova může být zájem o ně počátkem na cestě k opětovné reintegraci.

6.1.3 Sociální služby zaměřené na reintegraci a soběstačnost

Služby nabízí výcvik dovedností zejména sociálních a služby podporující zaměstnanost v podobě chráněných a podporovaných míst a sociálních firem.

Reintegraci a soběstačnost podporují i azylové domy, ve kterých musí klienti plnit své povinnosti a tím posilují dovednosti klíčové pro reintegraci.

Vzdělávací a rekvalifikační služby jsou pro bezdomovce uskutečňovány spíše sporadicky a měly by sloužit k získávání vědomostí napomáhajících zlepšení postavení bezdomovců na trhu práce (Matoušek 2005, s. 320–326).

6.1.4 Terénní práce

Terénní práce neboli streetwork je dle Bednářové, Pelecha zařazen do kontaktních sociálních služeb. Jedná se o mobilní službu, která se zaměřuje zejména na specifické cílové skupiny, ale i jednotlivce, kteří jsou riziková z hlediska sociálně-patologických jevů. Klienti streetworku se vůči obvyklé sociální pomoci chovají rezistentně a obvyklými metodami a prostředky je nelze oslovit, proto jsou kontaktováni v jejich přirozeném prostředí, kde se scházejí a tráví svůj volný čas.

V případě cílové skupiny bezdomovců je streetwork zaměřen zejména na navázání kontaktu a nabídky návazných služeb, jakými jsou přenocování, potravinový servis, hygiena, výměna ošacení, zdravotnické ošetření a další (Bednářová, Pelech 2003, s. 18–25).

6.2 *Orgány a organizace zabývající se problematikou bezdomovectví*

Řešením problematiky bezdomovectví se v České republice zabývá vláda České republiky jako celek a některá ministerstva. Především Ministerstvo sociálních věcí, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo pro místní rozvoj.

Významný podíl na řešení problematiky bezdomovců mají neziskové organizace a církve.

Největšími organizacemi zabývajícími se pomocí lidem bez přístřeší jsou Armáda spásy, Naděje, Česká katolická charita, Sdružení Emauzy ČR, Nový Prostor, Člověk v tísni, Diakonie, občanské sdružení Společnou cestou a další v menší míře. Financovány jsou ze státního rozpočtu, zahraničních zdrojů, vlastní činností, příspěvků, darů a poskytují:

- poradenství
- ubytování ve formě nocleháren, azylového bydlení, chráněného a podporovaného bydlení
- nízkoprahová denní centra poskytující možnosti stravování, hygieny, ošacení, zdravotní péče (Štěchová a kol. 2008, s. 14, 15).

6.3 Sociální zařízení pomáhající bezdomovcům

Sociální zařízení, která následně popíšeme, patří do skupiny sociální prevence. Liší se požadavky kladenými na klienty a rozsahem poskytovaných služeb.

Průdková, Novotný uvádí, že převážná část českých sociálních zařízení určených pro bezdomovce je propojením několika zařízení a to převážně z finančních důvodů. Toto propojení má však nejen finanční výhody, ale zejména pozitivní dopad pro klienty. Po prvotním uspokojení základních životních potřeb mohou klienti projevit zájem o trvalejší změnu své životní situace. Jelikož jejich motivace ke změně není v převážné většině velká, je velkou výhodou, pokud je možno na požadavky reagovat bezprostředně.

6.3.1 Nízkoprahová denní centra

Denní centra nabízejí možnost stravy a odpočinku v suchém a čistém prostředí. Klienti mají možnost osobní hygieny a je jim poskytována obuv, ošacení zdarma nebo za mírnou úplatu.

Vnitřní řád denního centra zakazuje vstup osobám pod vlivem alkoholu a jiných návykových látek, osobám agresivním a osobám s infekčním onemocněním.

Při první návštěvě je s klientem veden řízený rozhovor a v případě zájmu jsou mu pracovníci centra kdykoliv k dispozici. Poskytují klientům informace, poradenství, krizovou intervenci, motivují je a povzbuzují ke změně. Podporují je v komunikaci s úřady, rodinou a vzbuzují zájem o společenské dění.

6.3.2 Noclehárny

Zařízení poskytují možnost přespání, využití potravinového servisu zdarma nebo za mírnou úplatu a využití servisu hygienického.

Noclehárny umožňují ubytování pouze přes noc a jejich standard bydlení je nízký vzhledem k velkému počtu lůžek v jedné místnosti. Cena za jednu noc činí většinou 30 Kč. Slouží převážně těm bezdomovcům, kteří jsou již delší dobu na ulici a nárokům azylových zařízení se nejsou schopni nebo ochotni přizpůsobit.

6.3.3 Azylové domy

Spolu s vyšším standardem ubytování nabízejí azylové domy ubytování na dobu několika týdnů či měsíců, během kterých se od lidí bez domova očekává aktivní vyřešení osobních problémů a návrat k soběstačnosti. Tento přístup by měl být snahou o reintegraci do společnosti.

Na klienty jsou v azylových domech kladeny vyšší nároky než například v noclehárnách. Během prvních dní ubytování probíhá s klienty anamnesticko-diagnostický pohovor vedený sociálním pracovníkem. Zároveň je sestaven individuální plán péče, který je výsledkem zakázky dojednané mezi klientem a sociálním pracovníkem. Individuální plán by měl obsahovat konkrétní vymezené cíle klienta a určitý termín jejich naplnění. Mezi cíli je žádoucí zejména získání osobních dokladů klienta, pokud jimi klient nedisponuje, vyřešení problémů z minulosti, získání zaměstnání a ubytování.

Azylový dům není pouze místem k přespání, ale díky snaze psychologů, psychoterapeutů, lékařů a dalších profesionálů poskytujících zde poradenství nebo krizovou intervenci místem pro řešení situace klientů.

Specifickým typem azylových domů jsou domy pro matky s dětmi, které jsou určeny matkám s převážně malými dětmi nebo těhotným ženám, které se nacházejí v krizové životní situaci.

Žádoucí, avšak v České republice prakticky neexistující jsou chráněné byty pro bezdomovce. Tento poslední stupeň integrace bezdomovců je pro klienty prakticky nedostupný.

6.3.4 Domy na půl cesty

Jde o sociální zařízení určené mladým lidem do 26 let. Slouží jako prevence bezdomovectví pro ty, kteří opustili školská zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy a bez nichž by se zřejmě ocitli na ulici. Klienti ubytovaní v domech na půl cesty mají kromě jiných povinností povinnost studovat nebo pracovat (Průdková, Novotný 2008, s. 40–47).

6.4 Organizace pomáhající bezdomovcům

6.4.1 Armáda spásy

Mezinárodní organizace působí ve více než 100 zemích světa. V České republice obnovila svou činnost v roce 1990 a dnes působí Armáda spásy v šesti městech: Praze, Brně, Ostravě, Havířově, Karlových Varech a Krnově. Na těchto místech provozuje azylové domy pro klienty, kteří se nacházejí v obtížné sociální situaci. Provozuje i noclehárny, ubytovny a denní centra nejen pro bezdomovce, ale i pro seniory a děti.

V rámci organizace poskytuje dle Štěchové a kol. Armáda spásy některým klientům zaměstnání po dobu až jednoho roku, formou veřejně prospěšných prací s dotací úřadu práce. Zkušenosti ukazují, že většina klientů si poté našla stálé zaměstnání a udržela si jej.

6.4.2 Naděje

Občanské sdružení působí na území celé České republiky a jeho hlavním cílem je vybudování a růst základů pomáhajících lidem v hmotné nouzi. Služby

sdružení jsou poskytovány na křesťanských principech a nabízí nejen hmotnou pomoc, ale i pomoc morální, zdravotní a poradenskou. Sdružení Naděje provozuje dále potravinovou banku, která je pomocí pro sociálně slabé občany.

Lidem bez domova nabízí sdružení okamžitou pomoc v naléhavé tísní nebo dlouhodobou pomoc ve formě resocializačních programů.

6.4.3 Sdružení Česká katolická charita

Představuje největší nestátní sdružení poskytující sociální a sociálně zdravotní služby. Provozuje azylové domy a denní centra určena nejen bezdomovcům, ale i dětem z ohrožených rodin, uprchlíkům, seniorům, propuštěným vězňům po celé ČR.

6.4.4 Sdružení Emauzy ČR

Organizace nabízí pomoc pro muže ve formě ubytování a stravování. Podmínkou je pracovní zapojení v zařízení nebo zemědělské farmě formou veřejně prospěšných prací. Pobyt v zařízení není předem časově omezen a kromě ubytování, stravování jsou klientům k dispozici sociální pracovníci nápomocní při zařizování dokladů nebo poradenství.

6.4.5 Sdružení Nový prostor

Organizace neprovozuje ubytování, ale pomáhá prostřednictvím sociální terapie. Poskytuje možnost zaměstnání s denním výdělkem v podobě pouličního prodeje časopisu Nový prostor. Kromě možnosti zaměstnání provozuje denní centrum, kulturní a sportovní aktivity.

Originálním způsobem tak vytváří pracovní podmínky, které pomáhají bezdomovcům překonat závislost na dávkách sociální péče a uvědomit si tak svou vlastní hodnotu (Štěchová a kol. 2008, s. 17–20).

7 PREVENCE BEZDOMOVECTVÍ

Nejen v případě bezdomovectví, ale i v ostatních oblastech sociální sféry se jeví rozumnější, efektivnější, levnější, předcházení problému, než náprava jeho následků. Průdková, Novotný uvádí za nejčastější příčiny bezdomovectví rozpad rodiny a nezaměstnanost, proto je vhodné hledat možnosti prevence ve fungování a podpoře rodiny a politice zaměstnanosti.

Další oblastí, na kterou bychom se měli zaměřit, je oblast bytové politiky s nabídkou většího počtu sociálních bytů nebo poskytování sociálních půjček na nájemné. Strategie prevence bezdomovectví by měla myslet i na lepší připravenost dětí při opouštění ústavních zařízení a postpenitenciární péči jedinců opouštějících vězeňská zařízení. Důležitá je také informovanost a sociální poradenství.

V České republice bohužel účinná strategie prevence bezdomovectví doposud neexistuje (Průdková, Novotný 2008, s. 63, 64).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

8 ÚVOD K PRŮZKUMU

Tématem bakalářské práce je postoj veřejnosti k bezdomovectví. Kapitoly první části nám přinesly teoretické poznatky k tématu bezdomovectví. V úvodu nalezneme informace týkající se problematiky bezdomovectví. Konkrétně formy bezdomovectví, příčiny bezdomovectví a charakteristiku bezdomovce z několika pohledů. Závěrečná kapitola teoretické části je zaměřena na druhy pomoci lidem bez domova v České republice a na prevenci bezdomovectví.

Praktická část se zaměřuje konkrétně na postoj obyvatel Liberce k problematice bezdomovectví. Průzkum v praktické části nám pomocí dotazníku umožní získat informace od osmdesáti respondentů a následně jej vyhodnotit.

8.1 Cíl průzkumu

Cílem praktické části je za pomoci dotazníku zjistit postoj občanů Liberce k problematice bezdomovectví a jejich informovanost na dané téma. Co považují obyvatelé za příčiny bezdomovectví, kdo jsou podle nich bezdomovci, zda považují bezdomovectví za sociální problém, jestli jsou ochotni bezdomovcům pomoci a jak by oni sami řešili problém bezdomovectví.

8.2 Předpoklady průzkumu

K provedení průzkumu je zapotřebí stanovení konkrétních předpokladů.

1. Lze předpokládat, že 80 % respondentů považuje bezdomovectví za závažný sociální problém.
2. Lze předpokládat, že 50 % respondentů považuje příčiny bezdomovectví v tom, že se bezdomovcům nechce pracovat.
3. Lze předpokládat, že 50 % respondentů se domnívá, že bezdomovci jsou opilci, flákači, žebráci.

8.3 Použité průzkumné metody

Průzkum problematiky bezdomovectví byl zaměřen na získání informací, které mapují postoje veřejnosti k bezdomovectví. Pro získání informací jsme použili

metody dotazování, techniky dotazníku. Šetření bylo provedeno s obyvateli Liberce ve dnech od 28. ledna 2013 do 10. února 2013.

Dotazník je složen ze 17 otázek, 13 otázek se týká problematiky bezdomovectví a 4 otázky jsou informativní na dané téma.

Získané informace dotazníku jsme vyhodnotili, následně zpracovali do tabulek a připojili slovní komentář. Pro lepší přehlednost jsme kromě tabulek použili grafické shrnutí ve formě sloupcových grafů.

8.3.1 Dotazník

Třístránkový dotazník, který byl použit pro průzkum názorů obyvatel Liberce, obsahuje 17 uzavřených otázek. K vyplnění dotazníku bylo zapotřebí v průměru deset minut.

Tři otázky dotazníku byly modifikovány z ankety, kterou provedlo občanské sdružení Naděje v roce 1993. Byly to otázky: Kdo jsou podle Vás bezdomovci? Jak se podle Vašeho názoru stane člověk bezdomovcem? Jak byste řešil(a) problém bezdomovectví?

Konstrukce dotazníku

- Úvodní slovo obsahující seznámení s účelem předkládaného dotazníku a instrukcemi k anonymnímu vyplnění dotazníku. Při vyplňování dotazníku bylo možno zaškrtnout vždy jen jednu možnost odpovědi.
- První dvě otázky se týkají sociodemografických údajů respondentů. Zjišťováno je zde pohlaví a věk respondentů.
- Na základě hypotéz bylo sestaveno 17 uzavřených otázek, které mají informativní charakter nebo zjišťují postoj respondentů k problematice bezdomovectví.
- Poděkování respondentovi za čas a ochotu podílet se na průzkumu.

Sestavený dotazník viz příloha A.

8.4 Vzorek respondentů

Vyplnění dotazníku bylo provedeno dvěma způsoby. Elektronicky a oslovením obyvatel v centru města Liberce.

Při prvním, elektronickém způsobu vyplnění, bylo dne 28. ledna 2013 osloveno dvacet sedm obyvatel Liberce z okruhu výzkumníka. Patnáct respondentů tvořily ženy, dvanáct respondentů tvořili muži. Elektronicky vyplněný dotazník vrátilo dvanáct žen a devět mužů, což znamená návratnost dotazníku 78 % respondentů.

Pro druhý způsob vyplnění dotazníku bylo osloveno ve dnech 28. ledna 2013 až 10. února 2013 v centru města Liberec, konkrétně v ulicích Moskevská, Pražská, Revoluční, devadesát šest občanů. Dotazník bylo ochotno na místě vyplnit padesát devět respondentů. Dvacet osm z nich tvořily ženy a třicet jedna tvořili muži. Ochota k vyplnění dotazníku představuje 61 % z oslovených obyvatel.

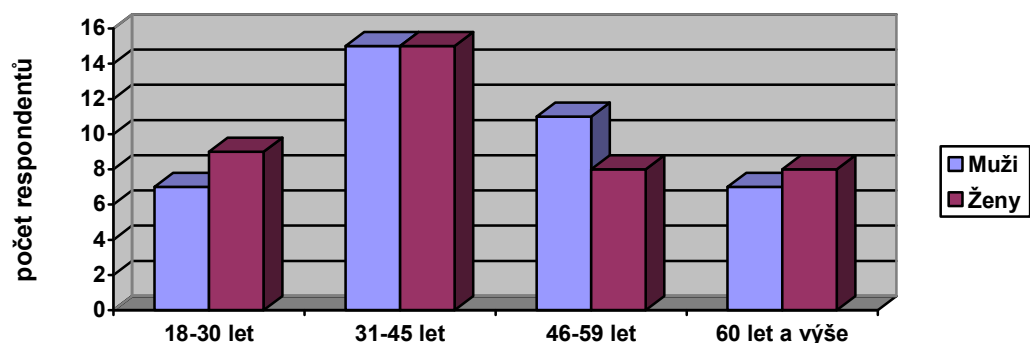
Původním záměrem bylo provést průzkum se šedesáti respondenty. Jelikož bylo dotazník ochotno vyplnit osmdesát respondentů, původní počet respondentů byl rozšířen. Celkově se nám podařilo získat reprezentativní vzorek čtyřiceti žen a čtyřiceti mužů přibližně stejného věku.

Informace o pohlaví a věkovém složení respondentů uvádíme v tabulce č. 1 a grafu č. 1.

Tabulka č. 1: Počty respondentů dle věkového složení a pohlaví

	Ženy (40)		Muži (40)		Celkem (80)	
	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní
18–30 let	9	22 %	7	17 %	16	20 %
31–45 let	15	38 %	15	38 %	30	38 %
46–59 let	8	20 %	11	28 %	19	23 %
60 let a výše	8	20 %	7	17 %	15	19 %
Celkem	40	100 %	40	100 %	80	100 %

Vyhodnocením údajů jsme zjistili, že nejvíce zastoupenou skupinu obyvatel tvoří respondenti ve věkové skupině 31–45 let u žen i mužů.

Graf č. 1: Počty respondentů dle věkového složení a pohlaví

9 ZHODNOCENÍ PRŮZKUMU

Následující část bakalářské práce tvoří shrnutí provedeného dotazníkového šetření s obyvateli Liberce a jejich interpretace. Jak jsme již uvedli výše, šetření se zúčastnilo 80 respondentů. Celkově bylo osloveno 123 obyvatel Liberce. Návratnost dotazníku tudíž činí 65 %.

Z důvodu větší přehlednosti budeme níže postupovat následovně:

1. vyobrazení výsledků průzkumu pomocí tabulek a ilustrací
2. následné ověření stanovených předpokladů průzkumu

9.1 Výsledky průzkumu

Položka dotazníku č. 1 Setkáváte se na ulici s bezdomovci?

Tabulka č. 2: Počty respondentů setkávajících či nesetkávajících se na ulici s bezdomovci

	Ženy (40)		Muži (40)		Celkem (80)	
	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní
Ano	40	100 %	39	98 %	79	99 %
Ne	0	0 %	1	2 %	1	1 %
Celkem	40	100 %	40	100 %	80	100 %

Výsledky tabulky ukazují, že 99 % respondentů se na ulici setkává s bezdomovci. Tento fakt poukazuje na skutečnost, že bezdomovci jsou běžnou součástí pouliční kultury zejména velkých měst. Otázka je informativní.

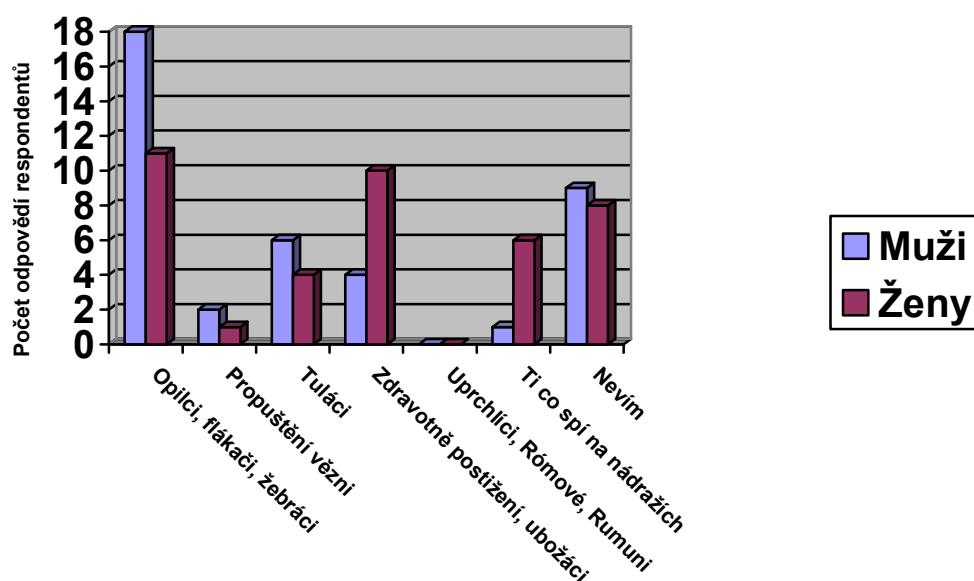
Položka dotazníku č. 2 Kdo jsou podle Vás bezdomovci?

Tabulka č. 3: Kdo jsou dle respondentů bezdomovci

	Ženy (40)		Muži (40)		Celkem (80)	
	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní
Opilci, flákači, žebráci	11	28 %	18	45 %	29	36 %
Propuštění vězni	1	2 %	2	5 %	3	4 %
Tuláci	4	10 %	6	15 %	10	13 %
Zdravotně postižení, ubožáci	10	25 %	4	10 %	14	17 %
Uprchlíci, Rómové, Rumuni	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Ti, co spí na nádražích	6	15 %	1	2 %	7	9 %
Nevím	8	20 %	9	23 %	17	21 %
Celkem	40	100 %	40	100 %	80	100 %

Z údajů v tabulce č. 3 vyplývá, že největší počet, a to 36 % respondentů, považuje bezdomovce za opilce, flákače, žebráky. Na druhém místě je z celkového počtu s 21 % odpověď *nevím*. Nejčastější počet odpovědí se shoduje u žen i mužů. Odlišně se však umístila druhá, nejvíce zastoupena odpověď u žen. Ženy se ve 25 % odpovědí domnívají, že bezdomovci jsou zdravotně postižení, ubožáci, kdežto muži volili ve druhém případě ve 23 % odpověď *nevím*.

Výsledky znázorňuje následující grafické vyobrazení.

Graf č. 2: Kdo jsou bezdomovci

Grafické vyobrazení znázorňuje, že nejvíce - 29 respondentů (36 %) - považuje bezdomovce za opilce, flákače, žebráky. Naopak ani jeden respondent nepovažuje bezdomovce za uprchlíky, Rómy či Rumuny.

Položka dotazníku č. 3 Jaké pocity ve Vás vzbuzují bezdomovci?

Tabulka č. 4: Jaké pocity v ženách vzbuzují bezdomovci

	Ženy 18–30 let	Ženy 31–45let	Ženy 46–59 let	Ženy 60 let a výše	Celkem ženy	Celkem v %
	Absolutní	Absolutní	Absolutní	Absolutní	Absolutní	Relativní
Je mi jich líto	8	7	5	4	24	60 %
Ráda bych jim pomohla, ale nevím jak	0	1	0	2	3	8 %
Jsou mi lhostejní	1	3	2	1	7	18 %
Pocit zlosti	0	1	0	0	1	2 %
Nevím	0	3	1	1	5	12 %
Celkem	9	15	8	8	40	100 %

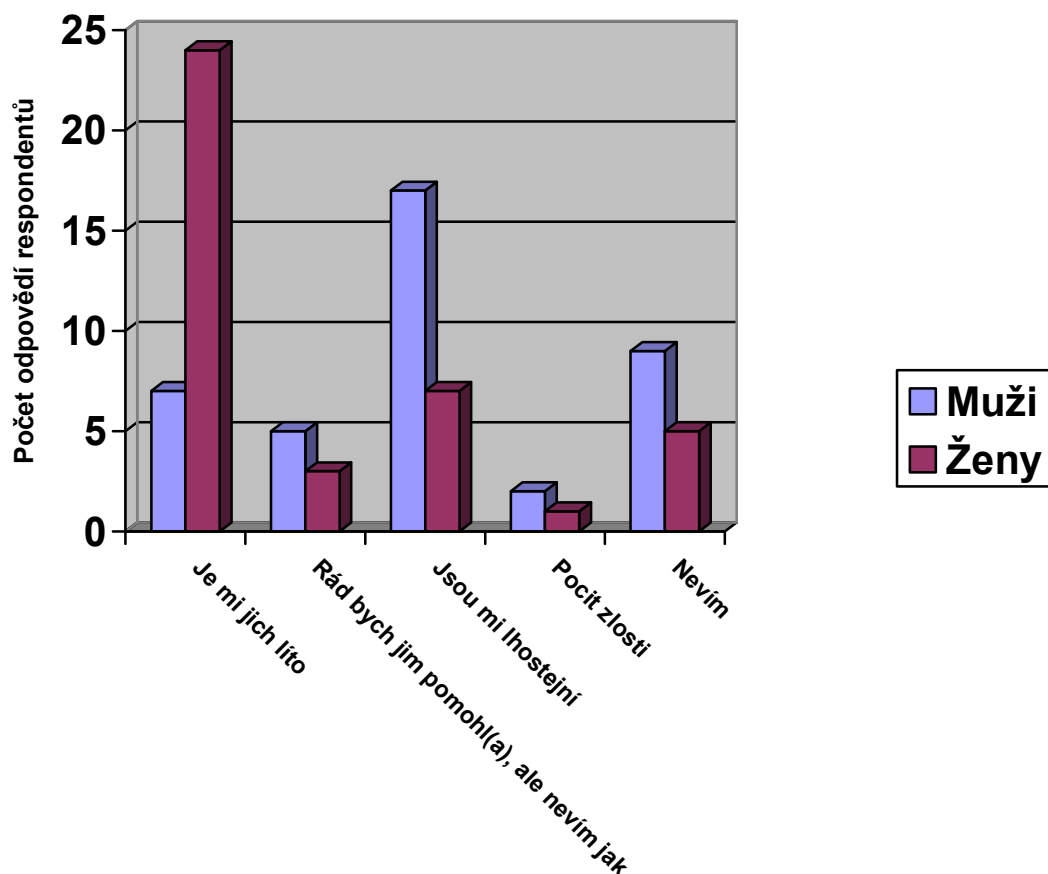
Výsledky odpovědí jsme u položky dotazníku č. 3 rozdělili do dvou tabulek, dle pohlaví. Názorně je zde vidět rozdílný pohled na bezdomovce u žen a následně u mužů. Ženy nejčastěji vyjádřily v 60 % s bezdomovci lítost.

Tabulka č. 5: Jaké pocity v mužích vzbuzují bezdomovci

	Muži 18–30 let	Muži 31–45 let	Muži 46–59 let	Muži 60 let a výše	Celkem muži	Celkem v %
	Absolutní	Absolutní	Absolutní	Absolutní	Absolutní	Relativní
Je mi jim líto	4	0	2	1	7	18 %
Rád bych jim pomohl, ale nevím jak	0	0	4	1	5	12 %
Jsou mi lhostejní	2	10	4	1	17	42 %
Pocit zlosti	0	1	1	0	2	5 %
Nevím	1	4	0	4	9	23 %
Celkem	7	15	11	7	40	100 %

U mužů je dle výsledků patrné, že pro 42 % respondentů jsou jim bezdomovci lhostejní. Druhou nejpočetnější odpovědí je odpověď *nevím*. Shrňme-li celkový počet respondentů, 78 % občanů projevuje s bezdomovci lítost. Lhostejnost s bezdomovci projevuje 60 % z celkového počtu respondentů a *nevím* odpovědělo 35 % respondentů.

Výsledky znázorňuje následující graf.

Graf č. 3: Pocity, které vyvolávají bezdomovci

Znázornění přehledně ukazuje rozdíl mezi odpověďmi u žen a mužů. Ženám je nejčastěji z 60 % bezdomovců líto, mužům jsou bezdomovci ze 42 % lhostejní.

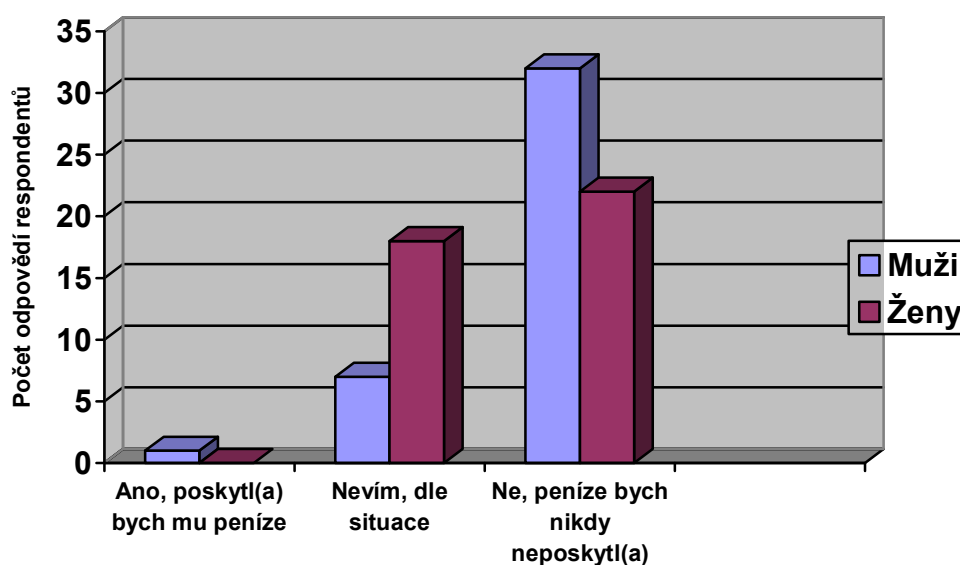
Položka dotazníku č. 4 **Jak by jste reagoval(a), kdyby Vás bezdomovec požádal o finanční pomoc?**

Tabulka č. 6: Poskytnutí finanční pomoci bezdomovcům

	Ženy (40)		Muži (40)		Celkem (80)	
	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní
Ano, poskytl(a) bych mu peníze	0	0 %	1	2 %	1	1 %
Nevím, dle situace	18	45 %	7	18 %	25	31 %
Ne, peníze bych nikdy neposkytl(a)	22	55 %	32	80 %	54	68 %
Celkem	40	100 %	40	100 %	80	100 %

Z výše uvedených údajů je patrné, že respondenti by neposkytli finanční pomoc bezdomovcům v 68 % a to pravděpodobně z následujících důvodů. Bezdomovci by pravděpodobně finanční prostředky použili na nákup cigaret nebo alkoholu, tudíž by prostředky byly vynaloženy jiným způsobem, než by se respondentům zamlouvalo. Dalším důvodem může být skutečnost, že si samotní respondenti opatřují finanční prostředky prací, tudíž toto jednání očekávají i od ostatních.

Následující graf výsledky znázorňuje.

Graf č. 4: Poskytnutí či neposkytnutí finanční pomoci bezdomovcům

Z ilustrace je patrná neochota respondentů poskytnout finanční pomoc bezdomovcům. Pouze 1 % respondentů by peníze poskytlo. Váhalo 25 % respondentů a zachovalo by se dle momentální situace.

Položka dotazníku č. 5 Znáte některou z organizací pomáhající bezdomovcům?

Tabulka č. 7: Znalost organizací pomáhajících bezdomovcům

	Ženy (40)		Muži (40)		Celkem (80)	
	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní
Ano	17	43 %	14	35 %	31	39 %
Ne	23	57 %	26	65 %	49	61 %
Celkem	40	100 %	40	100 %	80	100 %

Výsledky ukazují, že 39 % respondentů zná některou z organizací pomáhajících bezdomovcům. Vzhledem ke skutečnosti, že 99 % respondentů se na ulici s bezdomovci setkává, jak nám dokázala položka dotazníku č. 1, očekávali bychom větší informovanost respondentů. Otázka je informativního charakteru.

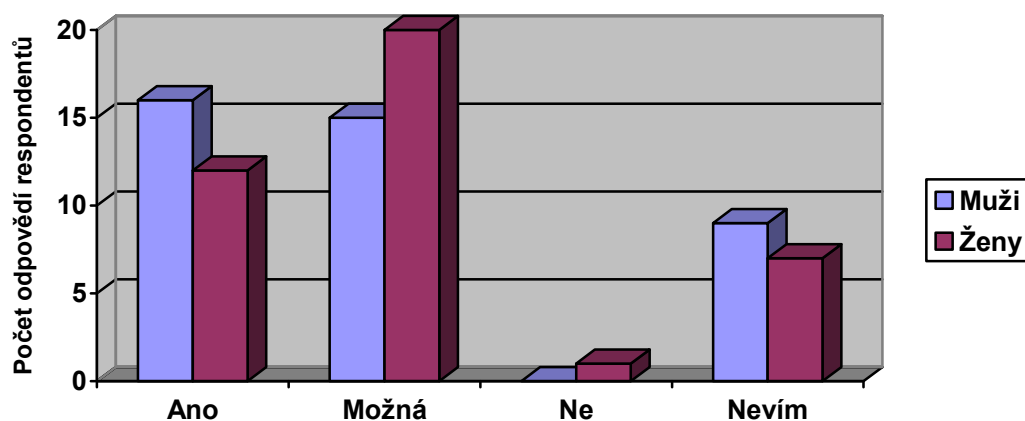
Položka dotazníku č. 6 Myslíte si, že bezdomovci získávají peníze krádežemi?

Tabulka č. 8: Krádeže bezdomovců

	Ženy (40)		Muži (40)		Celkem (80)	
	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní
Ano	12	30 %	16	40 %	28	35 %
Možná	20	50 %	15	38 %	35	44 %
Ne	1	3 %	0	0 %	1	1 %
Nevím	7	17 %	9	22 %	16	20 %
Celkem	40	100 %	40	100 %	80	100 %

Z údajů tabulky je patrné, že 35 % respondentů spojuje bezdomovce s krádežemi. Nejčastější odpovědí ve 44 % je, že *možná* bezdomovci získávají peníze krádežemi. Odpovědi respondentů lze považovat za negativní a vzbuzující nedůvěru v bezdomovce.

Z důvodu lepší přehlednosti uvádíme grafické vyobrazení.

Graf č. 5: Získávají či nezískávají bezdomovci peníze krádežemi

Z grafu vyplývá, že pouze minimální počet respondentů (1 %) nespojuje bezdomovce s krádežemi. Naopak 35 % respondentů si myslí, že si bezdomovci opatřují finanční prostředky mimo jiné krádežemi.

Položka dotazníku č. 7 Jak se podle Vašeho názoru stane člověk bezdomovcem?

Tabulka č. 9: Jak se dle respondentů stane člověk bezdomovcem

	Ženy (40)		Muži (40)		Celkem (80)	
	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní
Nechce se mu pracovat	1	2 %	2	5 %	3	4 %
Po návratu z vězení nemá kam jít	0	0 %	2	5 %	2	2 %
Přišel o práci a o byt	11	28 %	11	28 %	22	28 %
Opustil svou vlast	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Rozvedl se, přišel o rodinu	6	15 %	5	12 %	11	14 %
Nevím, příčiny mohou být různé	22	55 %	20	50 %	42	52 %
Celkem	40	100 %	40	100 %	80	100 %

Údaje v tabulce ukazují, že nejvíce respondentů (52 %) považuje za nejčastější různorodé příčiny bezdomovectví. Na základě teoretické části bakalářské práce můžeme tento názor potvrdit.

Očekávali bychom, že více procent respondentů bude považovat za příčiny bezdomovectví neochotu bezdomovců pracovat. Výsledky však ukazují, že tento názor zastávají pouze 4 % respondentů.

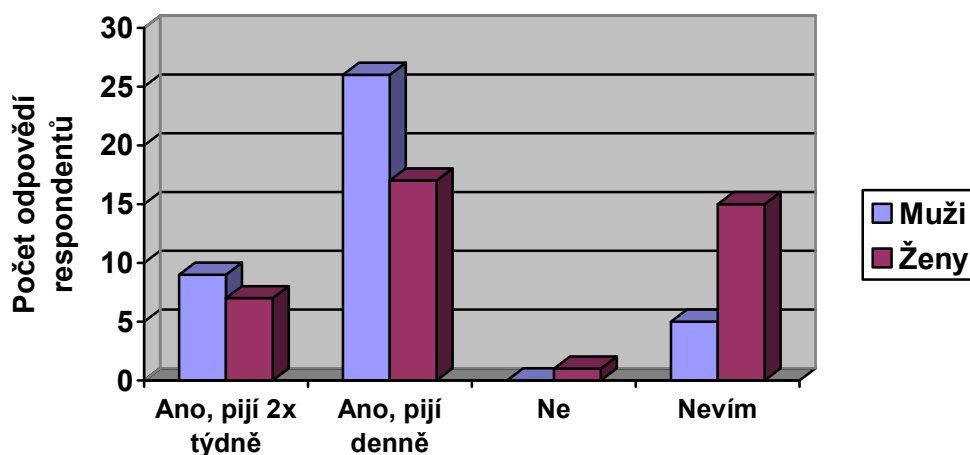
Položka dotazníku č. 8 **Spojujete bezdomovce s požíváním alkoholu?**

Tabulka č. 10: Požívání alkoholu bezdomovci

	Ženy (40)		Muži (40)		Celkem (80)	
	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní
Ano, pijí 2x týdně	7	18 %	9	22 %	16	20 %
Ano, pijí denně	17	42 %	26	65 %	43	54 %
Ne	1	2 %	0	0 %	1	1 %
Nevím	15	38 %	5	13 %	20	25 %
Celkem	40	100 %	40	100 %	80	100 %

Výsledky odpovědi ukazují, že respondenti spojují v 54 % bezdomovce s denním pitím alkoholu. Odpověď *nevím* volilo 25 % respondentů a 20 % celkového počtu respondentů se domnívá, že bezdomovci pijí alkohol 2x týdně.

Grafická ilustrace znázorněna níže.

Graf č. 6: Spojení bezdomovců s požíváním alkoholu

Z grafu vyplývá, že odpovědi *ano*, bezdomovci pijí 2x denně nebo denně volilo 74 % respondentů. Pouze jeden respondent zastoupený ženami nespojuje bezdomovce s požíváním alkoholu.

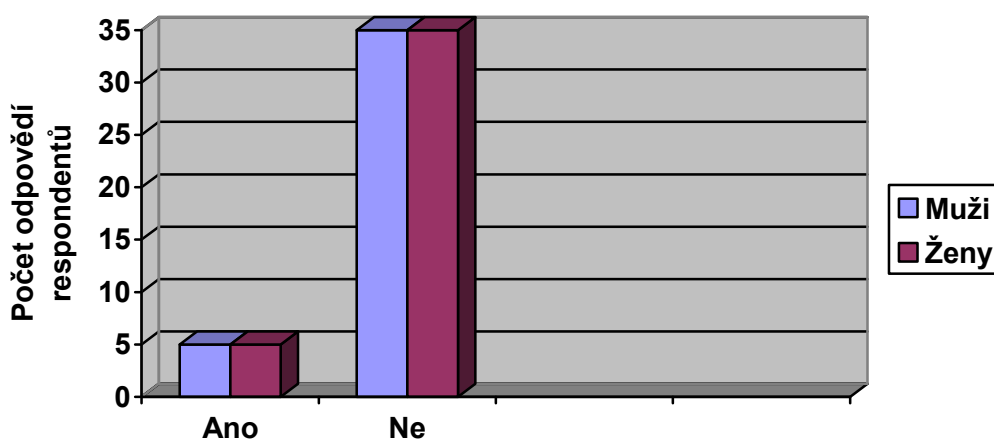
Položka dotazníku č. 9 Poskytl(a) jste někdy v minulosti pomoc organizaci pomáhající bezdomovcům?

Tabulka č. 11: Pomoc organizaci pomáhající bezdomovcům

	Ženy (40)		Muži (40)		Celkem (80)	
	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní
Ano	5	12 %	5	12 %	10	12 %
Ne	35	88 %	35	88 %	70	88 %
Celkem	40	100 %	40	100 %	80	100 %

Zjištěné údaje v tabulce ukazují, že shodný počet žen (88 %) i mužů (88 %) v minulosti neposkytlo pomoc organizaci pomáhající bezdomovcům. Lze se domnívat, že respondenti přenechávají odpovědnost na samotných bezdomovcích nebo organizacích bezdomovcům pomáhajících. Otázka je informativní.

Grafické vyobrazení uvádíme níže.

Graf č. 7: Poskytnutí či neposkytnutí pomoci organizaci pomáhající bezdomovcům

Graf znázorňuje, že pouhých 10 respondentů (12 %) z celkového počtu respondentů v minulosti poskytlo pomoc některé z organizací pomáhajících bezdomovcům. Tento fakt poukazuje na neochotu respondentů podílet se na zlepšení situace bezdomovectví.

Položka dotazníku č. 10 **Myslíte si, že mají bezdomovci šanci sami vyřešit svůj problém bezdomovectví?**

Tabulka č. 12: Schopnost vyřešení situace bezdomovectví

	Ženy (40)		Muži (40)		Celkem (80)	
	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní
Ano	2	5 %	5	12 %	7	9 %
Někteří možná	24	60 %	18	45 %	42	52 %
Ne, potřebuji odbornou pomoc	13	33 %	13	33 %	26	33 %
Ne, ani s pomocí	1	2 %	4	10 %	5	6 %
Celkem	40	100 %	40	100 %	80	100 %

Z údajů v tabulce je patrné, že pouhých 6 % respondentů nevěří bezdomovcům ve vyřešení jejich situace bezdomovectví a to ani s pomocí. Nejvíce respondentů (52 %) věří, že by svou situaci bezdomovectví vyřešili *možná* někteří z nich. Odbornou pomocí by vyřešení problému bezdomovectví řešilo 33 % respondentů.

Položka dotazníku č. 11 **Jak byste řešil(a) problém bezdomovectví?**

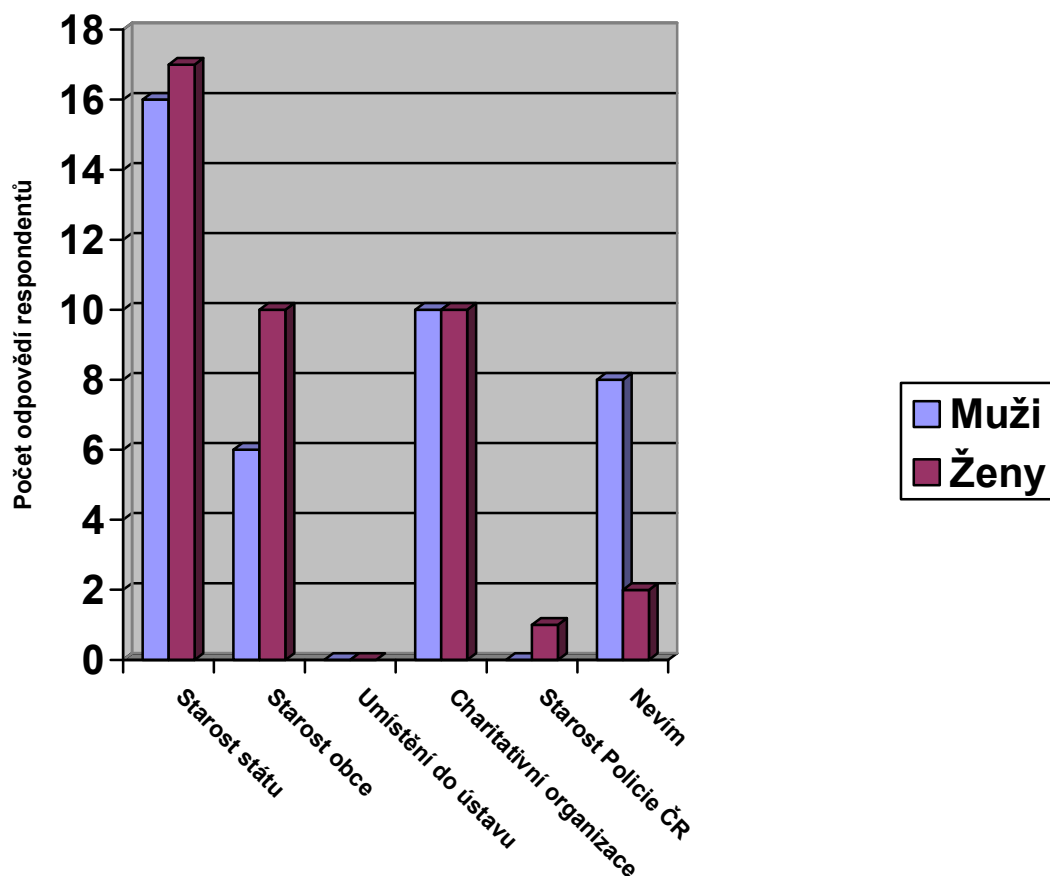
Tabulka č. 13: Řešení problému bezdomovectví

	Ženy (40)		Muži (40)		Celkem (80)	
	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní
Starost státu	17	43 %	16	40 %	33	41 %
Starost obce	10	25 %	6	15 %	16	20 %
Umístění do ústavu	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Charitativní organizace	10	25 %	10	25 %	20	25 %
Starost Policie ČR	1	2 %	0	0 %	1	1 %
Nevím	2	5 %	8	20 %	10	13 %
Celkem	40	100 %	40	100 %	80	100 %

Výsledek průzkumu ukazuje, že nejvíce respondentů (41 %) by přenechalo odpovědnost a řešení problému bezdomovectví na státu. Prostřednictvím

charitativních organizací by řešilo problém bezdomovectví 25 % respondentů a 20 % respondentů by odpovědnost s problémem bezdomovectví přenechalo obcím.

Grafické vyobrazení připojeno následovně.

Graf č. 8: Řešení problému bezdomovectví

Graf ukazuje, že dle respondentů je nejméně účelným řešením problému bezdomovectví umístění bezdomovců do ústavu (0 %). Minimální množství (1 %) respondentů si to samé myslí o přenechání na starost Policie ČR.

Položka dotazníku č. 12 Přemýšlel(a) jste někdy o tom, že situace bezdomovectví by mohla ohrozit i Vás osobně?

Tabulka č. 14: Ohrožení bezdomovectvím

	Ženy (40)		Muži (40)		Celkem (80)	
	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní
Ano, ale ohrožen(a) se necítím	17	43 %	21	53 %	38	47 %
Ano, přemýšlel(a) a obávám se toho	6	15 %	5	12 %	11	14 %
Ne, nepřemýšlel(a) jsem	17	42 %	14	35 %	31	39 %
Celkem	40	100 %	40	100 %	80	100 %

Výsledky v tabulce ukazují, že počet 11 respondentů (14 %) se obává ohrožením situací bezdomovectví. Tato skutečnost se zdá být alarmující, vezmeme-li v úvahu, že z celkového počtu respondentů (80) by 11 z nich bezdomovectví postihlo.

Položka dotazníku č.13 Považujete bezdomovectví za závažný sociální problém?

Tabulka č. 15: Bezdomovectví jako závažný sociální problém

	Ženy (40)		Muži (40)		Celkem (80)	
	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní
Ano	34	85 %	32	80 %	66	83 %
Ne	0	0 %	4	10 %	4	5 %
Nevím	6	15 %	4	10 %	10	12 %
Celkem	40	100 %	40	100 %	80	100 %

Na tuto otázku odpovědělo 83 % respondentů kladně a odpověď *nevím* volilo (12 %) respondentů, což lze hodnotit negativně. Vnímání bezdomovectví jako závažného sociálního problému většinového počtu respondentů bychom měli považovat za varovné.

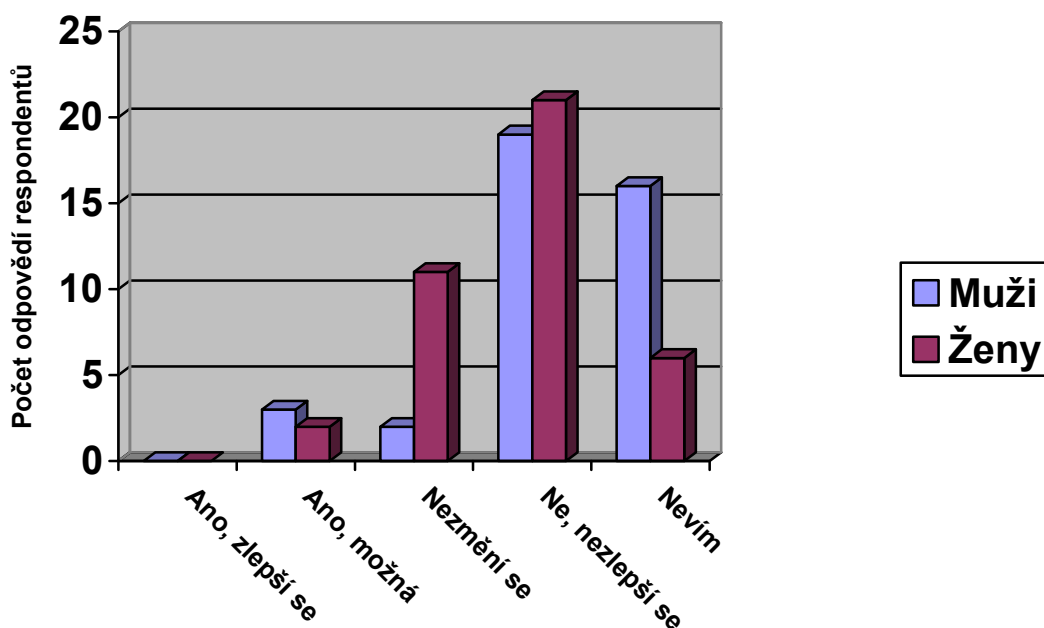
Položka dotazníku č. 14 **Myslíte si, že v budoucnosti (přibližně 10 let) se situace bezdomovectví zlepší?**

Tabulka č. 16: Prognóza situace bezdomovectví

	Ženy (40)		Muži (40)		Celkem (80)	
	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní
Ano, zlepší se	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Ano, možná	2	5 %	3	8 %	5	6 %
Nezmění se	11	28 %	2	5 %	13	16 %
Ne, nezlepší se	21	52 %	19	47 %	40	50 %
Nevím	6	15 %	16	40 %	22	28 %
Celkem	40	100 %	40	100 %	80	100 %

Výsledky v tabulce ukazují, že situace bezdomovectví se dle respondentů nezlepší (50 %). Žádný respondent (0 %) si nemyslí, že situace bezdomovectví se v budoucnosti (přibližně 10 let) zlepší. Tuto odpověď lze považovat za negativní.

Hodnocení je následně pro přehlednost vyjádřeno grafem.

Graf č. 9: Situace bezdomovectví v budoucnu (přibližně 10 let)

Grafické znázornění ukazuje, že respondenti jsou k situaci bezdomovectví v budoucnosti skeptičtí. Žádný z nich (0 %) si nemyslí, že by se situace bezdomovectví v budoucnosti zlepšila.

Položka dotazníku č. 15 Víte, že mezi bezdomovci jsou i ženy s dětmi?

Tabulka č. 17: Ženy s dětmi mezi bezdomovci

	Ženy (40)		Muži (40)		Celkem (80)	
	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní
Ano, vím	27	68 %	32	80 %	59	74 %
Ne, nevím	13	32 %	8	20 %	21	26 %
Celkem	40	100 %	40	100 %	80	100 %

Výsledky v tabulce ukazují na informovanost respondentů ohledně zastoupení žen s dětmi mezi bezdomovci. Respondenti (74 %) vědí, že mezi bezdomovci se pohybují ženy s dětmi. Otázka je informativní.

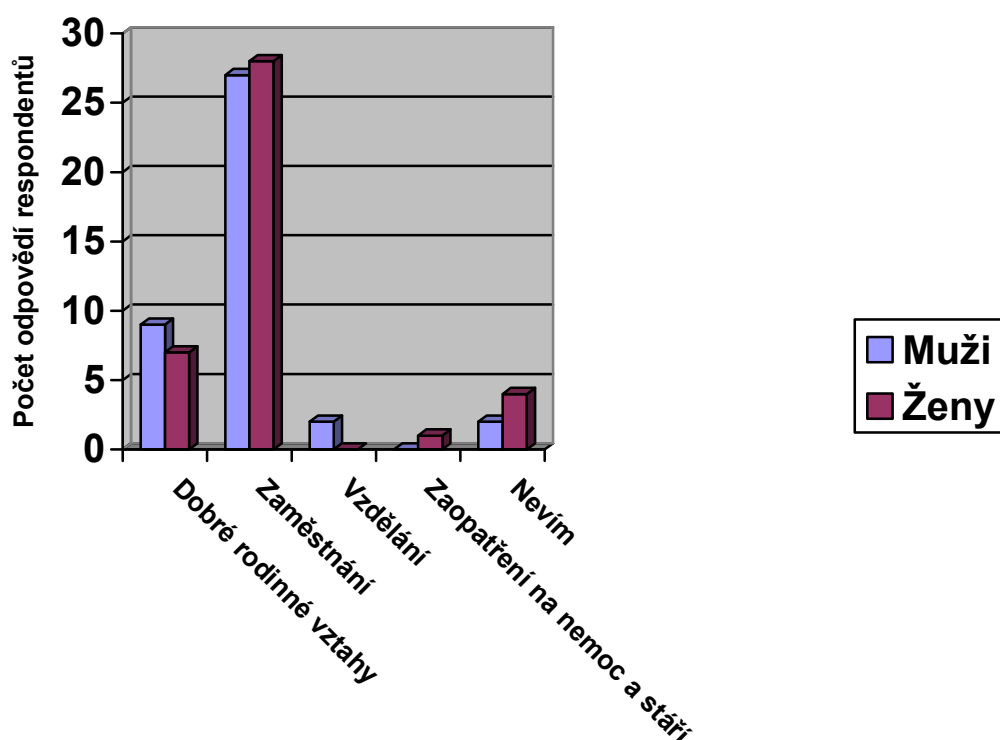
Položka dotazníku č. 16 Co považujete za prevenci situace bezdomovectví?

Tabulka č. 18: Prevence bezdomovectví

	Ženy (40)		Muži (40)		Celkem (80)	
	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní
Dobré rodinné vztahy	7	18 %	9	23 %	16	20 %
Zaměstnání	28	70 %	27	67 %	55	69 %
Vzdělání	0	0 %	2	5 %	2	2 %
Zaopatření na nemoc a stáří	1	2 %	0	0 %	1	1 %
Nevím	4	10 %	2	5 %	6	8 %
Celkem	40	100 %	40	100 %	80	100 %

Z výše uvedených údajů vyplývá, že převážný počet respondentů považuje za prevenci bezdomovectví zaměstnání (69 %). Dobré rodinné vztahy jako prevenci bezdomovectví považuje za důležité 20 % respondentů. Pouze 1 % respondentů považuje za nutné pro prevenci bezdomovectví zaopatření na nemoc a stáří, což je přinejmenším zarážející fakt.

Pro přehlednost uvádíme níže grafické zhodnocení.

Graf č. 10: Prevence situace bezdomovectví

Respondenti v 55 případech (69 %) volili jako nejdůležitější pro prevenci bezdomovectví *zaměstnání*. Dobré rodinné vztahy považuje 20 % respondentů za důležité k tomu, aby se z nich nestali bezdomovci.

Položka dotazníku č. 17 **Považujete bezdomovce za duševně nemocné?**

Tabulka 19: Duševní onemocnění bezdomovců

	Ženy (40)		Muži (40)		Celkem (80)	
	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní	Absolutní	Relativní
Ano	1	3 %	2	5 %	3	4 %
Ne	31	77 %	27	67 %	58	72 %
Nevím	8	20 %	11	27 %	19	24 %
Celkem	40	100 %	40	100 %	80	100 %

Shrnutí výsledků ukazuje, že většina respondentů (72 %) nepovažuje bezdomovce za duševně nemocné. Pouze 3 respondenti (4 %) považuje bezdomovce za duševně nemocné.

9.2 Ověření předpokladů průzkumu

1. předpoklad: Lze předpokládat, že 80 % respondentů považuje bezdomovectví za závažný sociální problém.

Ověření předpokladu: Výsledky průzkumu potvrdily předpoklad.

Z celkového počtu respondentů (80) považuje bezdomovectví za závažný sociální problém 66 respondentů (83 %).

2. předpoklad: Lze předpokládat, že 50 % respondentů považuje příčiny bezdomovectví v tom, že se bezdomovcům nechce pracovat.

Ověření předpokladu: Předpoklad byl průzkumem stanoven jako neplatný.

Z výsledků položky dotazníku č. 7 vyplývá, že pouhá 4 % respondentů (3) považuje za příčinu bezdomovectví neochotu bezdomovců pracovat. Nejčastější odpovědí respondentů (52 %) byla v dotazníku odpověď *nevím, příčiny mohou být různé*. Druhou nejčastější odpovědí respondentů (28 %) byla odpověď, že člověk se stane bezdomovcem tím, že přijde o práci a o byt.

3. předpoklad: Lze předpokládat, že 50 % respondentů se domnívá, že bezdomovci jsou opilci, flákači, žebráci.

Ověření předpokladu: Předpoklad se nepotvrdil.

Za opilce, flákače, žebráky považují respondenti bezdomovce z 36 %. Přičemž respondenti muži volili tuto možnost ze 45 % a ženy z 28 %.

Ověření předpokladu souvisí s odpověďmi respondentů z položky dotazníku č. 8, kdy se 54 % z celkového počtu respondentů domnívá, že bezdomovci pijí denně a 20 % respondentů se domnívá, že bezdomovci pijí 2x týdně.

ZÁVĚR

Shrnutí výsledků praktické části (průzkumu)

Teoretická část bakalářské práce přináší podrobný pohled na problematiku bezdomovectví.

V části praktické jsme na vybraném vzorku 80 respondentů pomocí dotazníku s uzavřenými otázkami zjistili názory obyvatel Liberce na problematiku bezdomovectví. Dotazník obsahuje 17 otázek. Otázky se týkají postoje respondentů k bezdomovcům, bezdomovectví a ochotě veřejnosti poskytnout pomoc bezdomovcům. Některé z otázek jsou informativního rázu.

Předkládaná bakalářská práce nám přinesla v praktické části, na rozdíl od části teoretické vzhledem k jejímu zaměření, vzhled na problematiku bezdomovectví očima veřejnosti. Byly zde stanoveny a následně vyhodnoceny 3 předpoklady průzkumu.

Celkové shrnutí výsledků průzkumu následně rozdělíme do částí, dle tématicky podobných položek dotazníku.

Postoj obyvatel k otázce bezdomovectví

Pomocí dotazníku jsme zjistili, že 83 % respondentů považuje bezdomovectví za závažný sociální problém. 12 % respondentů odpovědělo *nevím* a pouhých 5 % respondentů nepovažuje bezdomovectví za závažný sociální problém.

Největší počet 33 respondentů (41 %) odpovědělo, že řešení situace bezdomovectví by přenechalo státu. Charitativním organizacím důvěřuje ve vyřešení situace bezdomovectví 20 respondentů (25 %). Starost obcím by problém s bezdomovectvím přenechalo 16 respondentů (20 %).

Za nejdůležitější v prevenci situace bezdomovectví považují respondenti nejčastěji v 69 % zaměstnání. Druhou nejpreferovanější odpovědí v prevenci bezdomovectví jsou dle 16 respondentů (20 %) dobré rodinné vztahy.

Žádný z respondentů (0 %) si nemyslí, že by se situace bezdomovectví v budoucnu (přibližně 10 let) zlepšila. Nejvíce 40 respondentů (50 %) si myslí, že se situace bezdomovectví nezlepší, což lze hodnotit za negativní.

Nejčastější odpovědí na otázku, zda respondenti někdy přemýšleli nad ohrožením situací bezdomovectví, odpovědělo 38 respondentů (47 %) *ano, ale ohrožení se necítí*. Dalších 39 % respondentů (31) nad otázkou nepřemýšlelo a tudíž se ohrožení necítí. 11 respondentů (14 %) se obává ohrožení situací bezdomovectví.

Nazírání veřejnosti na bezdomovce

Celých 99 % respondentů (79) se na ulici setkává s bezdomovci a nejvíce z nich 36 % považuje bezdomovce za opilce, flákače, žebráky. Druhou nejčastější odpovědí, kdo jsou dle respondentů bezdomovci, je odpověď *nevím* (21 %). Za zdravotně postižené, ubožáky považuje bezdomovce 14 respondentů (17 %).

Bezdomovci nejvíce v respondentech vyvolávají pocit lítosti (39 % odpovědí) a naopak lhostejní jsou 30 % z celkového počtu respondentů (24). Odpověď *nevím* byla dotazníkem zjištěna u 18 % respondentů (14).

Respondenti si nejčastěji myslí (52 %), že se člověk stane bezdomovcem z různých příčin. Příčinu situace bezdomovců vidí 22 respondentů (28 %) ve ztrátě práce a bydlení. Rozvod a ztrátu rodiny považuje za příčinu bezdomovectví 11 respondentů (14 %).

Zda bezdomovci získávají peníze krádežemi, odpovědělo *možná* 35 respondentů (44 %). 28 respondentů (35 %) si myslí, že bezdomovci získávají peníze krádežemi a 16 respondentů (20 %) odpovědělo *nevím*.

Na otázku týkající se požívání alkoholu bezdomovci, odpovědělo největší množství respondentů kladně. *Ano, bezdomovci pijí denně*, si myslí 43 respondentů (54 %). Odpověď *nevím* vyznačilo 20 respondentů (25 %) a odpověď *ano, bezdomovci pijí 2x týdně* 16 respondentů (20 %).

Schopnost ve vyřešení situace bezdomovců vidí respondenti nejčastěji u některých z nich. Odpověď *možná* na otázku, zda jsou bezdomovci schopni sami vyřešit situaci bezdomovectví, odpovědělo 42 respondentů (52 %). To, že sami bezdomovci nezvládnou vyřešit svou situaci bezdomovectví, ale potřebují k vyřešení odbornou pomoc, si myslí 26 respondentů (33 %).

Na informativní otázku, zda respondenti vědí o přítomnosti žen s dětmi mezi bezdomovci, odpovědělo 59 z nich (74 %) *ano* a 21 respondentů (26 %) *ne*.

O duševním zdraví bezdomovců si respondenti myslí, že bezdomovci nejsou duševně nemocní. Tuto odpověď označilo 58 respondentů (72 %). Odpověď *nevím* uvedlo 19 respondentů (24 %).

Názory respondentů na pomoc bezdomovcům

Větší počet respondentů (61 %) nezná žádnou organizaci poskytující pomoc bezdomovcům. Z celkového počtu respondentů zná některou z organizací 31 respondentů (39 %). Související otázka, zda respondenti poskytli v minulosti pomoc organizaci pomáhající bezdomovcům, byla vyhodnocena takto. Pouhých 10 respondentů (12 %) pomoc organizaci někdy v minulosti poskytlo. Převážná část respondentů 88 % nikoliv.

Odpovědi na otázku, zda by respondenti poskytli bezdomovcům finanční pomoc, byly vyhodnoceny následovně. Nejvíce, 54 respondentů (68 %), by nikdy neposkytlo bezdomovcům finanční pomoc. Odpověď *možná, záleželo by na situaci*, označilo 25 respondentů (31 %). Pouhý 1 respondent (1 %) by finanční pomoc poskytl.

Úsudek

Zjištěná data potvrzují, že bezdomovectví představuje v České republice závažný sociální problém a dle respondentů se v budoucnosti (přibližně 10 let) situace nezmění. Skutečnost, že se obyvatelé Liberce běžně na ulici setkávají s bezdomovci, souvisí s vyšším výskytem bezdomovců ve velkých městech. Bezdomovci zde vidí lepší příležitosti k uspokojení svých základních životních potřeb. I přes tato zjištění jsou bezdomovci obyvatelům Liberce spíše lhostejní a finanční pomoc bezdomovcům by převážná část z nich nikdy neposkytla.

Nejvýznamnější v otázce prevence proti ohrožení situací bezdomovectví vidí respondenti v zaměstnání. Z tohoto faktu se lze domnívat, že zaměstnání představuje pro veřejnost sociální jistotu a budoucnost. Můžeme usuzovat, že převážná většina respondentů je zaměstnána, jelikož se dle informací necítí ohrožena situací bezdomovectví.

Velmi překvapivé bylo zjištění, že obyvatelé Liberce nepovažují bezdomovce za duševně nemocné. Dostupná literatura naopak udává informace o velkém počtu duševně nemocných mezi bezdomovci.

NÁVRH OPATŘENÍ

Na základě výše zjištěných informací lze navrhnout opatření směřovaná ke státu, obcím, respondentům, jejich postoji k bezdomovcům a zlepšení situace bezdomovectví.

- Omezit počet dětí v ústavní péči navýšením výdajů na sociální služby pro rodiny s dětmi a tím do budoucna předcházet situaci bezdomovectví.
- Zlepšit a rozšířit síť různých forem sociálního bydlení znamenající prevenci sociálního vyloučení.
- Zvýšit kapacitu ubytovacích míst, nocleháren a denních center sloužících bezdomovcům.
- Formou aktivit podporovat bezdomovce k účelnějšímu využití volného času a tím u nich podpořit přehodnocení způsobu života.
- Vybudovat funkční síť postpenitenciární péče a tím snížit počet bezdomovců, kteří se po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody ocitají na ulici.
- Vytvořit pozici zdravotně – sociálního pracovníka, který by napomáhal zlepšit dostupnost zdravotní péče pro bezdomovce.
- Podílet se na zlepšení situace bezdomovců, například formou poskytnutí ošacení nebo finančních prostředků na vylepšení zázemí denních center určených bezdomovcům.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BEDNÁŘOVÁ, Z., PELECH, L., 2003. *Slabikář sociální práce na ulici. Supervize, streetwork, financování*. 1. vyd. Brno: Doplněk. ISBN 80-7239-148-8.

HAASOVÁ, J., 2005. *Jak žijí v Olomouci ženy bez domova. Sedm skutečných příběhů*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-1238-1.

HARTL, P., HARTLOVÁ, H., 2010. *Velký psychologický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-686-5.

HRADECKÝ, I.; HRADECKÁ, V., 1996. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje. ISBN 80-902292-0-4.

HRADECKÝ, I. a kol. *Definice a typologie bezdomovství*. 1. vyd. Praha: Naděje o.s., 2007. ISBN 978-80-86451-13-8.

KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J., 1996. *Vzpouřa deprivantů. O špatných lidech, skupinové hlouposti a uchvácené moci*. 1. vyd. Praha: Galén. ISBN 80-901776-8-9.

KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J., 2002. *Základy stupidologie. Život s deprivanty II*. 1. vyd. Praha: Galén. ISBN 80-7262-078-9.

MAREŠ, P., 1999. Nezaměstnanost jako psychosociální problém In VÁGNEROVÁ, M., 2008. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-414-4.

MAREŠ, P., 2005. Faktory sociálního vyloučení In PRUDKÝ, L., ŠMÍDOVÁ, M., 2011. *Kudy ke dnu. Analýza charakteristik klientů Naděje, o. s., středisko Praha, Bolzanova*. 1. vyd. Praha: Socioklub. ISBN 978-80-86140-68-1.

MASLOW, A., H., 1952 Motivation and personality In HRADECKÝ, I.; HRADECKÁ, V., 1996. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje. ISBN 80-902292-0-4.

MATOUŠEK, O., 2003 Metody a řízení sociální práce In MATOUŠEK, O., 2005. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-002-X.

MATOUŠEK, O., 2005. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-002-X.

MATOUŠEK, O., 2008. *Slovník sociální práce. Druhé, přepracované vydání*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-368-0.

PĚNKAVA, P. 2005 Možné způsoby přístupů k osobám ohroženým sociální exkluzí. Zápočtová práce. Univerzita Hradec Králové In ŠTĚCHOVÁ, M., a kol., 2008. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie: Závěrečná zpráva*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. ISBN 978-80-7338-069-4.

POSPÍŠIL, M. 1996 Asertivita In HAASOVÁ, J., 2005. *Jak žijí v Olomouci ženy bez domova. Sedm skutečných příběhů*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-1238-1.

PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P., 2008. *Bezdomovectví*. 1. vyd. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-100-0.

PRUDKÝ, L., ŠMÍDOVÁ, M., 2011. *Kudy ke dnu. Analýza charakteristik klientů Naděje, o. s., středisko Praha, Bolzanova*. 1. vyd. Praha: Socioklub. ISBN 978-80-86140-68-1.

Sčítání bezdomovců Praha 2004, závěrečná zpráva, 2004 In ŠTĚCHOVÁ, M., a kol., 2008. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie: Závěrečná zpráva*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. ISBN 978-80-7338-069-4.

ŠTĚCHOVÁ, M., a kol., 2008. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie: Závěrečná zpráva*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. ISBN 978-80-7338-069-4.

VÁGNEROVÁ, M., 2008. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-414-4.

Sčítání bezdomovců Praha 2004, závěrečná zpráva, Praha 2004.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 37, strana 1257 - 1360.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník

Příloha A – Dotazník

Postoj občanů k problematice bezdomovectví

Dobrý den,

jsem studentka 3. ročníku bakalářského studia Sociální práce, obor Penitenciární péče na Technické univerzitě v Liberci.

Sbírám informace pro svou bakalářskou práci na téma „Postoj veřejnosti k bezdomovectví“, v níž zjišťuji názory občanů na tuto problematiku.

Předkládaný dotazník mi pomůže nalézt odpovědi na základní otázky. Z uvedeného důvodu je důležité, abyste odpovídal(a) upřímně.

Dotazník je zcela anonymní. Váš názor prosím označte křížkem nebo zakroužkujte. V případě elektronického vyplňování dotazníku označte Váš názor tučně. Vždy je možno označit pouze jednu odpověď.

Předem děkuji za Váš čas strávený vyplňováním dotazníku.

Klára Morchová,
kmorchova@seznam.cz
3. ročník, Sociální práce, TU Liberec

1) Pohlaví:

a) žena

b) muž

2) Do jaké věkové kategorie patříte:

a) 18-30 let

b) 31-45 let

c) 46-59 let

d) 60 let a výše

1) Setkáváte se na ulici s bezdomovci?

a) Ano

b) Ne

2) Kdo jsou podle Vás bezdomovci?

a) Opilci, flákači, žebráci

b) Propuštění vězni

c) Tuláci

d) Zdravotně postižení, ubožáci

e) Uprchlíci, Rómové, Rumuni

f) Ti, co spí na nádražích

g) Nevím

3) Jaké pocity ve Vás vzbuzují bezdomovci?

- a) Je mi jich líto
- b) Rád bych jim pomohl(a), ale nevím jak
- c) Jsou mi lhostejní
- d) Pocit zlosti
- e) Nevím

4) Jak byste reagoval(a), kdyby Vás bezdomovec požádal o finanční pomoc?

- a) Ano, poskytl(a) bych mu peníze
- b) Nevím, dle situace
- c) Ne, peníze bych nikdy neposkytl(a)

5) Znáte některou z organizací pomáhající bezdomovcům?

- a) Ano
- b) Ne

6) Myslíte si, že bezdomovci získávají peníze krádežemi?

- a) Ano
- b) Možná
- c) Ne
- d) Nevím

7) Jak se podle Vašeho názoru stane člověk bezdomovcem?

- a) Nechce se mu pracovat
- b) Po návratu z vězení nemá kam jít
- c) Přišel o práci a o byt
- d) Opustil svou vlast
- e) Rozvedl se, přišel o rodinu
- f) Nevím, příčiny mohou být různé

8) Spojujete bezdomovce s požíváním alkoholu?

- a) Ano, pijí 2x týdně
- b) Ano, pijí denně
- c) Ne
- d) Nevím

9) Poskytl(a) jste někdy v minulosti pomoc organizaci pomáhající bezdomovcům?

- a) Ano
- b) Ne

10) Myslíte si, že mají bezdomovci šanci sami vyřešit svůj problém bezdomovectví?

- a) Ano
- b) Někteří možná
- c) Ne, potřebují odbornou pomoc
- d) Ne, ani s pomocí

11) Jak byste řešil(a) problém bezdomovectví?

- a) Starost státu
- b) Starost obce
- c) Umístění do ústavu
- d) Charitativní organizace
- e) Starost Policie ČR
- f) Nevím

12) Přemýšlel(a) jste někdy o tom, že situace bezdomovectví by mohla ohrozit i Vás osobně?

- a) Ano, ale ohrožen(a) se necítím
- b) Ano, přemýšlel(a) a obávám se toho
- c) Ne, nepřemýšlel(a) jsem

13) Považujete bezdomovectví za závažný sociální problém?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

14) Myslíte si, že v budoucnosti (přibližně 10 let) se situace bezdomovectví zlepší?

- a) Ano, zlepší se
- b) Ano, možná
- c) Nezmění se
- d) Ne, nezlepší se
- e) Nevím

15) Víte, že mezi bezdomovci jsou i ženy s dětmi?

- a) Ano, vím
- b) Ne, nevím

16) Co považujete za prevenci situace bezdomovectví?

- a) Dobré rodinné vztahy
- b) Zaměstnání
- c) Vzdělání
- d) Zaopatření na nemoc a stáří
- e) Nevím

17) Považujete bezdomovce za duševně nemocné?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

Děkuji za Váš čas strávený vyplňováním dotazníku.

Klára Morchová
kmorchova@seznam.cz